

ELEVVÅRDSMATERIAL FÖR TIDIGT INGRIPANDE

Arcada – Nylands Svenska

Yrkeshögskola

Examensarbete – ergoterapi

Yrkeshögskoleexamen 2010

Maria Malmsten

EXAMENSARBETE

Arcada

Utbildningsprogram: Kompletteringsstudier i ergoterapi

Identifikationsnummer: 2998

Författare: Maria Malmsten

Arbetets namn: Elevvårdsmaterial för tidigt ingripande

Handledare: Denice Haldin

Uppdragsgivare: Borgå stad – bildningsväsendet

Sammandrag:

Detta arbete behandlar olika slag av elevvårdsmaterial/instrument som stöder elevernas emotionella och sociala utveckling i skolvärlden. Arbetet koncentrerar sig främst på barn i lågstadieåldern, 7 – 12 år. Arbetet utgår från en psykosocial referensram och elevvårdsmaterialet är begränsat till material som används inom den svenska elevvården i Borgå.

Forskningsfrågorna i arbetet är:

- Vilka områden fokuserar elevvårdsmaterialet på?
- Vilken är den teoretiska grund som elevvårdsmaterialet baserar sig på?
- Finns det belägg inom forskningen för de områden elevvårdsmaterialet baserar sig på?

Metoden är kvalitativ och litteraturbaserad. Relevant litteratur är närmast litteratur inom ergoterapi, sociologi, psykiatri och information gällande skola och elevvård.

Metoden går ut på att kartlägga innehållet i materialet och analysera det i förhållande till forskning om ämnet.

Resultatet är att elevvårdsmaterialet till alla delar omfattar områden som är viktiga för barnets utveckling och uppbyggande av en god självkännet. Vid användning av materialet lär sig barnet känna empati och lär sig ta hänsyn till andra. Detta påverkar barnet positivt och ger en god grogrund för barnet att bygga på i livet för att utvecklas till en social varelse i samhället.

Det kunde vara intressant att forska vidare i hur barnet själv upplever användandet av materialen.

Nyckelord: Tidigt ingripande, psykiskt illamående, välmående, elevvården i Borgå, kommunikation, empati, psykosocial referensram.

Sidantal: 66

Språk: Svenska

Datum för godkännande:

DEGREE THESIS

Arcada

Degree Programme: Occupational Therapy

Identification number: 2998

Author: Maria Malmsten

Title: Student care materials for early intervention

Supervisor: Denice Haldin

Comissioned by: Borgå stad - bildningsväsendet

Abstract:

The aim of this study was to gather information about tools, that are used in work with children in school, to support their development in their consciousness and selfesteem. The schoolchildren we are talking about here are about aged 7 – 12.

A psychosocial reference is used and the material is limited to the tools used in swedish speaking schools in Borgå.

The research questions are:

- What are the areas that the tools are focusing on?
- What is the theoretic background that stands for this tools?
- Are there any proofs in research for the areas that the tools are based on?

I have been using qualitative methods based on literature. The relevant literature is mostly literature about occupational therapy, sociology, psychiatry and information about school and children-care.

The framework of this study was built on literature and aim to do a survey about the material and analyse it by researching the substance.

The results show that the tools in all ways support areas that are very important for the development and building of childrens control, selfesteem and self-confidence. Using these tools the child learn to feel emphaty and how to care about others. That will give the child a positive base in life, where the child has to deal with being a social part of the society.

It would be interesting to search about what the children think about using the tools.

Keywords: Early intervention, well-being, communication, psychosocial reference, emphaty, psychosocial illness, care of children in school.

Number of pages: 66

Language: Swedish

Date of acceptance:

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	INLEDNING	6
2	BAKGRUND	8
3	DEFINITION AV CENTRALA BEGREPP	8
3.1.	TIDIGT INGRIPANDE	8
3.2.	PSYKISKT ILLAMÅENDE BARN I SKOLVÄRLDEN	11
3.3.	BARNNS VÄLMÅENDE	12
3.4.	ELEVVÅRDEN I BORGÅ	15
4	TIDIGARE FORSKNING	17
4.1.	KONKLUSIONER AV TIDIGARE FORSKNING	20
5	TEORETISK REFERENSRAM	24
5.1.	AKTIVITET I FÖRHÅLLANDE TILL HÄLSA	25
5.2.	BARN OCH POSITIVA MODELLER	26
6	SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	28
7	METOD	29
7.1.	INKLUSIONSKRITERIER	29
7.2.	BESKRIVNING AV ELEVVÅRDSMATERIAL	30
7.3.	SAMMANDRAG GÄLLANDE ELEVVÅRDSMATERIALET	33
7.4.	ARTIKELSÖKNING	33
7.5.	MATERIALETS KVALITET	35
7.6.	ETISKA SPÖRSMÅL	35

8 RESULTAT	37
8.1. RESULTAT I FÖRHÅLLANDE TILL FORSKNINGSFRÅGORNA	37
8.1.1. <i>Den viktiga kommunikationen</i>	38
8.1.2. <i>Den sociala och emotionella utvecklingen</i>	39
8.1.3. <i>Problemlösning</i>	40
8.1.4. <i>Yttryckande av känslor</i>	41
8.2. SAMMANFATTNING	42
8.3. DE INKLUDERADE ARTIKLARNAS BEVISVÄRDE	43
9 DISKUSSION	44
9.1. FÖRSLAG PÅ FORTSATT FORSKNING	45
10 REFERENSER	46

BILAGOR 5 st

1 INLEDNING

Av barn och unga har 15 – 20 % psykiska störningar och 7 – 8 % anses vara i behov av psykiatrisk vård. Det betyder att ungefär vart femte barn är i behov av psykisk hjälp eller stöd. (Suomen mielenterveysseura 2001) De flesta depressioner hos barn och unga upptäcks inte i tid, vilket leder till att de blir utan hjälp. (Penttinen, H. Aseman lapset 2009)

Som ergoterapeut har jag arbetat med människor med psykiska svårigheter av olika slag. Intresset för det psykiska måendet har hållit i sig då jag under de senaste tio åren har jobbat inom skolvärlden och nu de senaste 3 åren inom elevvården, som skolkurator. En grundläggande tanke inom ergoterapin är att människor behöver kreativa, produktiva och lekfulla aktiviteter och mår bra av att utveckla dem. Det mänskliga behovet ses både som biologiskt och psykologiskt. Delaktighet i en viss aktivitet ger individen tillfredsställelse, självförverkligande och utvecklar de kapaciteter som tränas, (Kielhofner 2007). Då professionen mera har att göra med personen som lider av en störning än med störningen som fenomen, krossar den murarna mellan medicinsk vetenskap och social vetenskap. (Creek, J. 2000, 59) Dessa tankar har motiverat användandet av olika slags material / instrument, som utvecklats som elevvårdsmaterial, i arbetet med barn och unga. Barnen får själva vara aktiva på olika sätt, samtidigt som vissa eventuella ”problemområden” hos barnet, behandlas.

Irmeli Järventie (1999) säger att barns illamående är mångformigt och komplicerat och expanderar till att omfatta allt flera barn. Hon indelar barnen i tre grupper:

De som mår bra och har en bättre barndom än någonsin, barn, vars problem tenderar att hopa sig, som är en liten men expanderande grupp samt en fjärdedel eller rentav en tredjedel av barnen som inte mår bra. Här hänvisas till brister i barnomsorgen, problem med självkänslan samt psykiska, psykosomatiska och fysiska symptom hos barnen.

Barnens oro i skolan syns och märks dagligen mycket tydlig. I diskussioner med personer som jobbat inom skolvärlden i många år, framkommer att skolklimatet har förändrats och att barnen mår sämre, vilket kommer fram i barnens beteende. Den nya barnskyddslagen (2007) poängterar starkt tidigt ingripande. Om man genast i ett tidigt skede kan erbjuda barnen stöd och hjälp inom öppna vården kan radikala barnskyddsgripanden undvikas. (Social och hälsovårdsministeriet 2007) Preventivt arbete, tidigt ingripande (stöd) och stödande av föräldraskap, hör till den familjecentrerade skolhälsovårdens uppgifter. Klargörande av barnens symptom leder ofta till att hela familjen blir involverad i hjälpverksamheten. (Suontausta – Kyläinpää, 2008) Det kan ofta leda till motstånd hos vårdnadshavarna då hela familjen blir indragen i hjälpsystemet då man vidtar åtgärder gällande barnet.

Trots allt mår en stor del av barn och unga bra. Vi måste i alla fall acceptera också det att barns och ungas mentala problem är nästan lika vanliga som hos vuxna. Barn och unga reagerar känsligt på förändringar. Föräldrarnas problem och familjens svårigheter

avspeglas på dem, man kan säga att barn fungerar som bärare av familjens börda. (Mielenterveysseura 2009,13).

Jag har valt att arbeta med elevvårdsmaterial som används inom Borgå svenska utbildningsväsen för att reda ut hur användningen av elevvårdsmaterialet gagnar elever med psykiskt illamående i skolan. Det aktuella elevvårdsmaterialet består av kort, frågeformulär, lekar, diskussionsunderlag m.m.

Gemensamt för det här elevvårdsmaterialet är att det inriktar sig på behandling av känslor och svåra livssituationer i olika former. Arbetet koncentrerar sig främst på barn i åk. 1-6, alltså barn mellan ca 7 och 12 år.

Som ergoterapeut vill jag undersöka hur användningen av ett elevvårdsmaterial gagnar ändamålet. I alla förhållanden spelar kommunikationen en mycket viktig roll. För skolkuratorer som är bekanta med elevvårdsmaterialet är det viktigt att veta vilken nytta man kan ha av materialet i det praktiska arbetet och att veta vilket material som skall användas i vilket sammanhang och för vilket ändamål för att kunna välja det mest effektiva instrumentet.

Användning av olika material som aktiverar eleven går väl ihop med de ergoterapeutiska principerna som poängterar att människan har ett behov av att vara aktiv. Aktiviteten är komplex och multidimensionell, den skall anpassas till omgivningen och miljön, den skall anpassas till livsskedet, den skall vara meningsfull för den som utför den, den skall innefatta hälsa och välmående och den skall vara både en process och en produkt av utveckling. (Christiansen, H& al.2005, 221)

2 BAKGRUND

Som bakgrund till arbetet beskrivs här några centrala begrepp som leder in på arbetet. Arbetet behandlar barn i skolan och elevvårdsmaterial som finns att tillgå för att hjälpa eleven att må bättre i en svår situation av ett eller annat slag. De svåra situationerna kan härledas till exempel till svårigheter i kommunikationen med omvärlden, svårigheter i den egna familjen, sociala och emotionella problem som kommer fram i grupsituationer. I det här kapitlet kommer jag att beskriva begrepp som är nödvändiga för att kunna sätta sig in i problematiken. För många barn blir skolstarten en krisperiod då det gäller att anpassa sig till en ny grupp och hitta sin plats där. Skolstarten innebär också att det finns flere regler att följa och det egna ansvaret blir större. Från att ha varit omhändertagen av ofta flera personer i dagvården, skall man nu klara sig betydligt mera självständigt i olika situationer och detta fortsätter under hela skoltiden.

3 DEFINITION AV CENTRALA BEGREPP

I följande kapitel klargörs de centrala begreppen som kommer att behandlas i detta arbete. Dessa begrepp utgör utgångspunkten för arbetet.

3.1. Tidigt ingripande

Begreppet tidigt ingripande innebär förebyggande arbete. Om barnets psykiska illamående upptäcks i tid, kommer man tidigare att kunna ge barnet möjligheter att bemästra situationen och hjälpa barnet att skapa skyddande nätverk. ”Förebyggande arbete handlar om att minska riskfaktorerna i barns uppväxt men också om att stärka och utveckla deras hälsa och resurser.” (Klefberg, J & Ogden, T. 2003, 122)

Satka och Harrikari har forskat i tidigt ingripande och beskriver det som en gemensam sak och ansvar. Man har upptäckt förändringar i barn- och familjepolitikens tyngdpunktsområden och det verkar som om förändringarna skulle betyda ökad kontroll utifrån, i barns ungas samt deras familjers liv. (Satka & Harrikari 2008, 52 -53, 59) Oro och skyldighet att oro sig för barn och unga har utökats till att gälla varje samhällsmedlem. Skyldigheten stärks också genom lagförändringen och genom att man ökat kontrollen. Detta kan leda till att man sämre står ut med olikheter i samhället. (Hintikka 2010, 4)

Saken har alltså två sidor, gemensamt ansvar och kontroll men samtidigt minskad flexibilitet i uppfostringsfrågor.

I skolåldern kan det förebyggande arbetet handla om att skapa och stärka goda, personliga nätverk omkring barnen och ge dem bemästringsmöjligheter genom att förbättra deras färdigheter och kompetens. Lärdomar gällande förebyggande arbete visar att det bör integreras i normalutbudet för barn och ungdom. (T.ex. skolor och daghem), det bör vara långsiktigt samt ha ett omfång och innehåll som kan utgöra en adekvat motvikt till riskpåverkningar och begynnande problemutveckling. Även om det är

viktigt att gripa in på ett tidigt stadium, kan barn under loppet av grundskolåldern utsättas för nya belastningar och stress. Man kan därför knappast tänka sig att tidig intervention skall fungera som en form av vaccinering med obegränsad hållbarhet. Om effekten av åtgärder inte underhålls, kan barn utveckla nya problem. (Kleberg, J. & Ogden, T. 2003,124)

Tidigt ingripande förverkligas genom nätverksarbete, där var och en kan utveckla principer och verksamhetsmodeller som verkar bra.

Åren 2001 – 2004 har hälsovårdsministeriet koordinerat ett projekt för tidigt ingripande, kallat ”Varpu”. Ide’n med projektet är att upptäcka ett problem i ett så tidigt skede som möjligt och sträva efter att hitta lösningar och hjälp så snabbt som möjligt. För att upptäcka de elever som har problem har ”Varpu” använt sig av ett arbetssätt som kallas ”Huolen vyöhykkeet” (Bekymmerszonerna) som är utvecklat av Eriksson & Arnkil, 2007

Bekymmerszonerna har utvecklats som ett hjälpmedel för att utveckla ett öppnare och bättre samarbete mellan arbetstagare som arbetar med barn, unga och familjer. Indelandet i bekymmerszonerna skall hjälpa arbetstagarna att ta ställning till var klienten befinner sig i kategorin och hurudan hjälp som behövs just nu. Bekymmerszonerna erbjuder alltså ett sätt att klargöra situationen och ger råd för vidare åtgärder. Det är viktigt att beakta att klassificeringen gäller situationen just nu och inte är en kvarstående stämpel. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL, 2007)

Enligt detta system indelas oron för eleven i fyra olika grupper, bekymmerzonerna sträcker sig från liten oro till mycket stor oro.

- Bekymmersfria tillståndet – Ingen oro
- En aning bekymrad eller ibland förvånad - Stark tilltro till de egna möjligheterna att hjälpa – Liten oro
- Upprepade gånger bekymrad eller förvånad - God tilltro till de egna möjligheterna att hjälpa. Har övervägt behovet att sätta in mer resurser. - Liten oro
- Ökande bekymmer – Tilltron till de egna möjligheterna försvagas, överväger att be om mera resurser och öka kontrollen – Orons gråzon
- Stora bekymmer - De egna resurserna börjar ta slut; känner klart att det finns ett behov av mer resurser och ökad kontroll – Orons gråzon
- Stora och ständiga bekymmer – Barnet/ Den unga i farozonen. Svårt att själv finna utvägar, mer resurser och kontroll måste sättas in genast – Stor oro

- Mycket stora bekymmer – Fara för barnet / den unga, är överhängande. Omöjligt att själv finna utvägar. En förändring i barnets situation måste åstadkommas genast. – Stor oro

I det bekymmersfria tillståndet finns ingen oro, i grupp 2 och 3 upplever man liten oro, i grupp 3 och 4 upplever man orons gråzon de två sista grupperna uttrycker stor oro.

Systemet har utvecklats för att hjälpa lärare och medlemmarna i elevvården i skolan att göra beslut vad gäller elever som behöver hjälp. Det är lättare att kategorisera eleverna utifrån ett färdigt system och också lättare att be om hjälp när man har reglerna svart på vitt.

Också projektet Tibir är ett projekt som har utvecklats i Finland för att identifiera barn som hotas av utslagning och göra en insats för att hjälpa dem. ”Tibir” är en förkortning på tidig identifikation av barn i riskzonen – ett verktyg att förebygga utslagning. Projektet fick sin början hösten 2003 vid Helsingfors Stads Svenska socialservicebyrå. Projektet innefattar en intensiv utbildning med både praktisk och teoretisk förankring som sträcker sig över 1 ½ år.

Målsättningen med projektet är att öka färdigheterna för svenskspråkiga professionella inom social- hälso- samt utbildningsväsendet att i ett tidigt skede identifiera de barn och familjer som befinner sig i en riskzon. Målsättningen är också att utveckla och ta i bruk nya metoder inom familjearbetet samt att utveckla en dialog mellan olika yrkesgrupper som arbetar med barn inom staden och mellan de olika förvaltningsgrenarna och tredje sektorn. (Anna von Bruun, 2005,4) Hon citerar i sitt arbete Satka och Harrikari, (2008, 52 – 53, 59) som säger att ”tidigt ingripande har blivit en gemensam sak och det råder ett stort samförstånd gällande den saken. Man framhåller tidpunkten och preventionen och hänför detta till förändringar i barn- och familjepolitikens tyngdpunktsområden. Det verkar som om förändringarna skulle betyda ökad kontroll i barns, ungas och deras familjers liv.” Hintikka varnar för att tidigt ingripande kan utföras på många olika sätt och med många olika metoder.

Tidigt ingripande kallas också idag tidigt stöd. Många upplever ordet ingripande negativt och som ett påtramp på familjen. Ordet stöd ger en mera gemensam utgångspunkt för problemet och en känsla av att problemet löses tillsammans som en grupp vuxna som bryr sig om barnets bästa. I detta arbete används både ordet tidigt ingripande och tidigt stöd parallellt.

3.2. Psykiskt illamående barn i skolvärlden

Barn och unga mår enligt statistiken sämre idag än under tidigare år. Också typen av illamående har förändrats under årens gång. I skolvärlden kommer barnens illamående fram genom avvikande beteende eller svårigheter att anpassa sig till de regler och förordningar som skolvärlden förväntar sig av barnet idag.

Barn och unga stöter på många olika kriser. Traumatiska kriser kan förorsakas av en plötslig yttre händelse utan förvarning, som till exempel föräldrarnas skilsmässa, olycka, en anhörigs död eller en allvarlig sjukdom. Förutom dessa genomgår barnet utvecklingskriser, som anses vara normala överflyttningsskeden, där man måste lära sig att avstå från något välbekant för att något nytt skall kunna födas. (Kallio, McDowell 2004, 6) Det här kommer fram redan i den tidiga barndomen då barnet avvänjer sig vid användning av blöjor, tutt m.m. för att utvecklas vidare.

Störningar i känslolivet kan märkas i våld, gränslöshet, rädsla och neurotiska tillstånd. De åsamkar ångest och inre plåga för sin bärare. Detta riktar sig endera mot personen själv eller mot omgivningen. (Kemppinen 2004, 39 – 40) Hos 10 – 25 % av barn uppträder psykiska störningar eller symptom på psykiska störningar. Man talar om barns psykiska störningar när det är frågan om långvariga problem med känslolivet eller i beteendet och dessa leder till problem inom familjen eller inom det sociala livet. (Tainio 2001, 206 - 211) När man talar om barns sociala liv kan man konstatera att största delen av det sociala livet sker i skolan, där barnet tillbringar sina dagar under arbetsveckan. Därför är det också naturligt att skolan skall reagera om barnet uppvisar ett avvikande beteende. Impulsivitet, aggressivitet och oro, är allmänna problem hos barn, främst pojkar, i förskole- och skolåldern. Det kan också förekomma svårigheter i motoriken, koordinationen eller gestaltningen. Förseningar i talutvecklingen kan också förekomma. Dysfasi kan ibland finnas i bakgrunden. (Sinkkonen, Pihlaja 1999, 179)

Typiskt för asocial beteendestörning är bland annat att man retar andra barn, ljuger och negligerar regler. Ibland har barnet inga skuld känslor för sitt beteende och känner inte ånger. Detta försämrar barnets förutsättningar att klara sig i framtiden. (Sinkkonen & Pihlaja 1999, 181)

Hos skolelever kan man se det psykiska illamåendet som en nedgång av skolframgångar och uppgivande av kamratrelationer och hobbyer. Barnet kan vara mycket ointresserat av sin egen framtid och sin trygghet samt bete sig självdestruktivt, t.ex. använda droger. I klasserna 1 – 6, som detta arbete främst behandlar, är användande av droger inte utbrett, däremot ser man annat självdestruktivt beteende, till exempel ätstörningar, skärande av den egna kroppen eller annat våldsamt beteende mot sig själv. Andra symptom på psykiska störningar oro, olika värktillstånd, som till exempel huvud- och magvärk, förändringar i känslotillståndet, aggressionsutbrott, aggressivitet och oförutsägbarhet.

Typiska symptom på depression är nedstämt humör, känslan av att inte kunna uppleva intresse eller njutning. Ofta försvagas barnens inlärnings- och koncentrationsförmåga

och kunskapen kan lamslås. Barnet kan också vara tröttare än vanligt och mera irriterat. Det kan också förekomma förändringar i matlusten. (Puustjärvi 2004)

Det är inte alltid lätt att säga vilken orsaken är till barns avvikande beteende. Tainio konstaterar (2001, 211) att det hos barn uppträder varierande psykiska symptom. De kan hänföras till tillfälliga stressfaktorer eller till uppväxtförhållanden som inte är fördelaktiga för barnet. De vanligaste psykiska störningarna hos barn är depression, rädslor och ångeststörningar, som skolfobi, uppmärksamhets-hyperaktivitetsproblematik som trots och beteendestörningar.

När man studerar de olika undersökningarna gällande barns psykiska illamående kommer man fram till en lista som innefattar ca 40 olika symptom. De vanligaste symptomen som kommer fram i de flesta undersökningarna, hänför sig till ångest, olika slag av nedstämdhet till depression, koncentrationssvårigheter och olika slag av värk. Oftast gäller värken magen och huvudet. (I slutet av arbetet bilaga 1, tas de vanligaste symptomen upp.)

Ångesten är ett av de vanligaste problemen hos barn och unga. När ångesten växer sig för stark leder den till olika slag av symptom. (Penttinen,H. 2009)

Ibland kan det vara svårt att urskilja svårigheter, tillfälliga störningar eller problem. Suomen mielenterveysseura har uttryckt sig så här: Man kan tala om mentala problem när besvären orsakar lidande eller psykiskt handikapp eller när de begränsar aktiviteterna. (Suomen mielenterveysseura 2001)

Barn med uppmärksamhetsproblematik syns ofta tydligare i skolåldern, på grund av att kraven på barnet då ökar. Impulsiviteten, koncentrationen samt möjligen språkliga och gestaltningsproblem försvårar inläringen och gör läsningen och skrivningen besvärlig. Barnet kan ha svårt att följa regler, hon/han kommer inte ihåg eller förstår dem inte. Också tidigare kunskap är svår att återkalla och utnyttja i nya situationer. Barn med uppmärksamhetsproblematik kan ha svårt att gestalta begrepp som har med tid eller omgivningen att göra. (Mickelsson 2001, 8)

3.3. Barns välmående

I den holistiska referensramens syn på välmående ingår lycka, framgång och hälsa, det dagliga livet, den personliga utvecklingen, kommunikation, omtanke och livskvalitet. (Christiansen & al. 2005, 143)

Välmåendet är sammansatt av olika delområden enligt Honkanen och Suomala. Delområden innefattar känslan av personligt välmående, psykisk och fysisk hälsa, ordentliga levnadsvillkor och socioemotionella förhållanden. Känslan av personligt välmående är bundet till tid, omgivning, känslotillstånd och kultur. Människan är en psykofysisk helhet hos vilken den fysiska, psykiska och socioemotionella tillståndet påverkar inläringen och förmågan till inläring. Människans grundbehov gällande det

psykiska välmåendet innefattar trygghet, tillit, högaktning, närhet och kontroll. Dessa olika områden måste skolan stöda i alla aktiviteter. (Honkanen, E.& Suomala, A. 2008, 11)

Enligt det ergoterapeutiska synsättet har människan ett behov av aktivitet som är relaterat till hälsa. Genom att vara aktiv kommer man över sitt fysiska, psykiska och sociala illamående och arbetar för att organismen skall må bättre. (Christiansen & al. 2005, 139)

Helsingfors Stad har gjort upp kriterier för välmående och hur man kan uppnå det. I sin skrivelse beskriver de hur barns och ungas välmående uppstår i vanliga, trygga vardagsituationer. De gäller närmast händelser som upprepar sig regelbundet (rutiner), sovande, ätande, skolgång och lek. Välmående uppstår också då man har tillräckligt med tid tillsammans med föräldrar och syskon, av iver att lära sig något nytt, av möjligheten att genom lek få goda och dåliga erfarenheter. Barnet växer utgående från sig själv och omgivningen till en ansvarstagande människa. Till det fordras också föräldrarnas kärlek, uppskattning och omvårdnad som barnet svarar på utgående från sina behov och möjligheter. (Helsingin Kaupunki, 2009)

I Barnaombudsmannens årsrapport 2008 står det följande beträffande barnets välfärd och rättigheter i Finland.

”Tjänsterna för att förebygga barns illamående bör stärkas, mera vuxennärvaro och mindre ensamhet bör förekomma i barnets liv, mera lek och mindre prestationer skall finnas och en större möjlighet att bli hörd, för barnet.” Det framkommer tydligt i dessa kriterier vikten av vuxenkontakter och vikten av att bli sedd och hörd. Det innebär att den vuxna bör vara närvarande både fysiskt och psykiskt, här och nu.

Allardt igen, ser på välmående som ett tillstånd, där människan har möjlighet att tillfredsställa sina grundbehov. (Allart 1989, 32) Han delar in välmåendet i tre olika områden : Livsvillkor (Having), Sociala förhållanden (Loving) och Självförverkligande (Being). (Allardt 1989, 7) Dessa täcker de områden som enligt Allart är livsviktiga för människan.

Barnets identitet börjar utvecklas i lågstadieåldern parallellt enligt två olika system, dels i familjekretsen och dels i kamratkretsen. I interaktionen med jämnåriga måste barnet definiera sin status utan inblandning av vuxna. (Solantaus, 2004, 22) Barnet behöver stöd i denna utvecklingsfas.

I samråd med barnskyddet och den allmänna sektorn utvecklades ett projekt som kallas ”Harava”. Det är ett riksomfattande projekt som förverkligades under åren 2000-2004. Projektets ide’ var att uppgöra gemensamma verksamhetsmodeller och tjänstemodeller för att befrämja barns och ungas psykosociala tjänster, alltså förbättra de ungas välmående. Förutom vårdnadshavarna jobbar många andra också för barns och ungas välmående. När barnet börjar skolan utvidgas det nät som skall sköta om uppfostran, inlärning och det psykosocialt välmående. Varje arbetstagare har sin egen uppgift, där

hon uppmärksammar barnets tillväxt och utveckling. I projektet poängteras att skolan skall engagera sig i det preventiva arbetet. Elevvården skall uppmärksamma förutsättningar för barnets inläring och skall kunna fungera på ett sätt som förhindrar problembildning och kunna engagera sig i problem på ett tidigt stadium. Här poängteras också samarbetet med vårdnadshavarna samt föräldrastöd. Den tredje målsättningen med projektet var utvecklandet av elevvårdens verksamhet. Här beaktas också föräldrarnas förväntningar och förhoppningar på elevvården. Undersökningen utfördes i 3 kommuner i Finland. (Harava-projektet 2001 – 2004)

Forskare Mirjam Kalland talar om barns välmående i förhållande till sammanhang och samfund.” Barnets första sammanhang är den egna familjen. Familjen skall sköta om barnets behov för att vardagen skall bli pålitlig och förutbestämbar. Barnet behöver skyddande interaktioner innan det är färdigt för utvidgade interaktioner. Barn som får uppleva för mycket för tidigt kan bli oförmögen att ta emot något gott och barnet kan fästa sig vid det onda. De skyddande interaktionerna betyder inte att barnet måste skyddas från livet, men omgivningen måste vara sanningsenlig både emotionellt och kognitivt. Barnen behöver ärlighet.” (Kalland 2010)

I dagens skola hör många av de förmågor man skall anamma till de s.k. sociala förmågorna, till vilka man kan räkna t.ex. förmågan att komma överens med andra, förmåga att få gruppens godkännande, lämpligt lugn men ändå inte för tillbakadragen. Om man vill klara sig i skolvärlden måste man kunna vänta på sin tur, kunna förstå lärarens syn på undervisningen, indelad i avsnitt på en timme, kunna behärska sin kropp under undervisningslektionerna. Man måste också kunna anpassa sig till skolans värdering och ha en förståelse för regler. (Antikainen & al, 2006, 37,39,79,) Kritiska röster höjs gällande den traditionella undervisningsmodellen av idag. Är det hög tid att förändra systemet och anpassa undervisningen och skollivet efter de behov man har blivit medveten om att barnet har.

I artikeln ”Varför måste allting vara och se ut som förut?” presenterar forskarna Bäckström och Höglund en ide’ till en ny sorts skola för framtiden. De konstaterar att det handlar om att bryta mönster och föreställningar. De vill arbeta med elever i frågor och uppgifter som inte hämmar utan utvecklar. Som mål sätter de upp: Respekt för varandra, ingen mobbning, förebyggande kamratskap, en skola där ingen är rädd, att se individen, de vuxna skall vara förebilder och föräldrarna skall vara med i verksamheten. De konstaterar att man blir som den miljö man vistas i och det bemötande man får.

Människosynen för denna verksamhet är: Alla kan, alla vill och alla har resurser. (Bäckström, Höglund 2003)

Samhället är skyldigt att sköta om att skolorna fungerar bra. Barnen har rätt att få undervisning och uppfostran som utvecklar deras inlärningsförmåga, vilja att lära sig, samt deras personlighetstillväxt. Skolan får inte åsamka dem eller deras utveckling, någon skada.(Almqvist & al 2004,83) Som en röd gemensam tråd genom alla dessa arbeten, går tanken att barnet behöver de vuxnas stöd och tid. De vuxna, både hemma och i skolan, skall se till barnets individuella behov och genom olika stödåtgärder hjälpa

till att utveckla barnets starka sidor. Det gäller också den sociala utvecklingen vid sidan av uppfostran och inläring. Barnet har rätt att känna sig trygg och uppleva känslan av att bli mött på sina egna villkor.

3.4. Elevvården i Borgå

Enligt Finlands lag definieras elevvården i skolor och läroanstalter enligt följande:

”Elevvården avser att främja och upprätthålla elevens studieframgång, goda psykiska och fysiska hälsa samt sociala välfärd och understödande verksamhet.”

Den svenska elevvården i Borgå, arbetar för att trygga elevens psykiska, fysiska och sociala välmående. Målet är att främja elevens lärande, säkerställa möjligheten till jämlik undervisning för alla samt stöda en harmonisk uppväxt och utveckling. Utbildningsdirektören och undervisningschefen ansvarar för elevvårdens verksamhet. (Borgå Stad/ Elevvård, 2009)

Elevvården består av skolpsykologer och skolkuratorer. Elevvårdspersonalen har ett uppbyggt system enligt vilket arbetsfältet och skolorna är fördelade. I Borgå finns flera svenskspråkiga skolor med elever i åk. 1 – 6, 2 skolor med elever i åk.7 – 9 samt ett gymnasium. Skolorna är utspridda på ett relativt stort område. Elevantalet är för tillfälle ca 2100 inom den svenska sektorn. Enligt barnskyddslagen är skolan skyldig att ordna skolpsykolog- och skolkurator-tjänster åt alla elever. (Barnskyddslagen 2007, §4179 stöd för skolgång)

Skolkuratorns uppgifter utgörs främst av stödsamtal med elever, samarbete med personalen i skolan, samarbete inom elevvårdsgruppen, samtal med vårdnadshavare, kontakt med olika instanser t.ex. psykiatriska polikliniken, familjerådgivningen, socialbyrån, ungdomsverksamheten i staden, församlingen, polisen m.m. Skolkuratoren reder ut mobbningsituationer och hjälper till vid besvärliga situationer i olika klasser, genom grupparbete, undersökningar t.ex. Skolkuratoren har också en viktig uppgift vad gäller att dokumentera arbetet, skriva rapporter, mötesprotokoll och göra barnskyddsanmälningar vid behov. Också hembesök kan vara en del av arbetet.

Skolkuratoren fungerar som en mellanhand mellan instanser och elever och arbetar för en bättre vardag i skolan, både för elever och personal.

I varje skola fungerar också en elevvårdgrupp, bestående av skolpsykologen, skolkuratoren, hälsovårdaren, specialläraren samt skolans rektor eller föreståndare.” Med hjälp av elevvården vill man i ett tidigt skede upptäcka, förebygga och minska de faktorer som kan förorsaka att en elevs skolgång försvåras. Faktorer som kan förorsaka en försvårad skolgång kan vara fysiska, psykiska eller sociala och elevvårdens mål blir därmed att ingripa i problem på alla dessa områden. Det kan handla om inläringssvårigheter men också om svårigheter hemma eller andra sociala svårigheter. (Puura 2004 , 26)

Elevvården i Borgå är under ständig utveckling, projektledare och olika arbetsgrupper utarbetar riktlinjer för framtiden, gällande specialelever, olika blanketter, stödstigen, samarbetet med övriga instanser m.m. Samarbetet mellan den svenska och den finska elevvården byggs upp med gemensamma möten och handledning för skolkuratorer. Arbetsutrymmena är också för tillfället, delvis placerade i samma byggnad.

Elevvården är ett centralt och lagstadgat organ i skolan och består av skolans personal. Elevvården styrs av lagen om grundläggande utbildning och barnskyddslagen. (Björk,J.2009)

Arbetshandledare Katariina Ylä-Rautio-Vaittinen har tagit upp följande viktiga förutsättningar för att stöda eleven i skolan.

Detta är gjort år 2007 under ”Utbildningsprogrammet för uppbyggande av elevvården i Borgå.”

För att man skall ha förutsättningar att stöda eleven krävs det av arbetstagaren professionalitet, aktivitet, tid, tro, tålamod och kunskap. Förutom detta behöver man kunna samarbeta och skapa multiprofessionella nätverk. Det är en fördel om man har ett arbetspar och kan komma överens om ett gemensamt arbetssätt där attityderna överensstämmer och man kan vara i interaktion. Detta underlättas om man har möjlighet att få arbetshandledning. Arbetet kräver kontinuitet och långsiktighet.

(Ylä – Rautio – Vaittinen, K. 2007)

Skolkuratorerna jobbar i direkt kontakt med elever, gällande elevens välmående i skolan. Som stöd och hjälp i diskussioner använder sig skolkuratoren av olika slag av elevvårdsmaterial som ett medel i diskussionerna. Många elever kommer i kontakt med elevvården i samband med besvärliga situationer. Det kan gälla mobbning, sociala svårigheter, beteendestörningar, svåra situationer i familjen m.m. Målet är att hjälpa eleven att klara av sin situation och erbjuda stöd och lösningsmodeller. Kontakten med eleven sker ofta i en situation där eleven har egen tid med en vuxen. Elevvården jobbar i mån av möjlighet också med förebyggande verksamhet t.ex. projekt för hela klassen och gruppverksamhet, samt kontakt till hemmen.

4 TIDIGARE FORSKNING

Den forskning som tas upp i det här arbetet hänför sig till områden som är aktuella: Utmanande beteende, tidigt ingripande, kommunikation, lek, psykiskt illamående, välmående, uppmärksamhetsproblematik och social utveckling. Här tas upp 10 forskningar, varav 9 stycken är inhemska och en utländsk.

Dessa områden har jag sett som en viktig grund för det egna arbetet. De stöder och ger nya tankar gällande användning av elevvårdsmaterial med barn i lekliknande situationer. Forskningarna hänför sig till skolvärlden och barn i skolåldern, vilket ytterligare utgör gemensamma utgångspunkter.

Jag har studerat Jenni Asikainens & Saara Virtakoivus (2002) forskning. Målet med den är att undersöka om man med behavioristiska metoder kan förändra beteendet och kommunikationen mellan vuxna och barn med uppmärksamhetsproblematik. Barnen i undersökningen är 4 barn med uppmärksamhetsproblem, de är i åldern 7-10 år. Undersökningen omfattar också deras lärare och 2 skolgångsbiträden.

De konstaterar i sitt arbete att kommunikationen mellan läraren och ett ”störande” barn oftast blir negativt poängterat. Den negativa kommunikationen sprider sig ofta lätt till relationerna till de andra eleverna, som redan tidigare kan vara pressad på grund av barnets begränsade sociala förmåga. Dessa barn har en större risk att hamna in i en ond cirkel med negativ kommunikation då den sociala förmågan ofta är bristfällig.

De konstaterar också att genom användande av behavioristisk intervention minskade det negativa beteendet hos alla försökspersoner. I kommunikationens intensitet och kvalitet mellan lärare och elev upptäcktes inga större förändringar. Varken den positiva eller negativa feedbacken förändrades mycket. För att uppnå positiva förändringar genom behavioristisk intervention krävs ett enhetligt och fortgående arbete. Interventionen måste vara välplanerad och upplevas behaglig för alla inblandade.

Barkley (2006) inriktar sin forskning på barn med diagnosen ADHD. I artikeln tar man upp de typiska symptomen och diskuterar hur de påverkar det dagliga livet. Diagnosen har upptäckts överallt i världen och förekommer hos 3-7 % av barnpopulationen och 2-5% av vuxenpopulationen. Det finns ingen medicin som ”tar bort” sjukdomen.

De områden som främst kommer fram i skolan är t.ex. svårigheten att vänta på sin tur, svårigheten att behärska sina känslor, att sitta stilla och koncentrera sig. Svårigheterna påverkar det sociala livet, kommunikationen med andra och deltagande i olika spel och lekar.

I artikeln poängterar man vikten av utbildning för föräldrar och personalen i skolan. Man kan få hjälp och stöd via psykologin, den naturliga utvecklingen, ibland medicinering samt skolning av klienten och hans/hennes omgivning. För att hjälpen skall leda till resultat måste man fortsätta med hjälpaktionerna under en lång tid.

Pentti Hakkarainen(2002) undersöker leken som fenomen i barnets värld. Hakkarainen funderar i undersökningen vad man bör uppmärksamma och vilken funktion i leken man bör leta efter. Han funderar över begreppen viljans utveckling i leken, sökande av gränsen mellan fantasi och verklighet, utvecklandet av fantasi och de fantasier som framträder som lekens viktigaste innehåll. Leken utvecklar aktivitetspotentialen. Detta har påvisats genom att poängtera hur stor betydelse en rik lekerfarenhet och utvecklad fantasi har i aktivitetssituationer och problemlösning senare i livet.

Leken har alltid ett syfte och ett mål och syftar på något i den omgivande verkligheten. Leken har alltid en bindning till kulturomgivningen. Leken har en betydande roll i behandlingen av nya och problematiska situationer och utvecklande av motivationen. Inledandet av en lek kräver en vuxens stöd och medverkan om man strävar efter en leksituation som utvecklar barnet. En vuxens aktiva roll är viktig. Trots att barnet behärskar spontan lek, krävs den vuxnas indirekta handledning. En utmaning för de vuxna är att hitta en sådan synvinkel på leken som hjälper att stöda och leda lekens utveckling.

Liisa Hannulas(2007) arbete behandlar sinnets teori, (mielen teoria) i mänsklig kommunikation. Det handlar om förståelse för att andra människor har tankar, tro, vilja, mål, föreställningar och känslor som påverkar beteendet. Dessa kan vara annorlunda än mina egna eller avvika från verkligheten. Här sätts det abstrakta tänkandet på prov. I arbetet behandlas också förhållandet mellan språk och utvecklingen av sinnets teorier samt skillnaderna mellan olika åldersgrupper.

Utvecklandet av bedömningsmetoder gällande sinnets teorier, har en stor betydelse vad gäller förståelse och forskande i barns problematik.

I arbetet konstaterar man att de olika sinnessillstånd föräldrarna befinner sig i utgör de största skillnaderna i förmågan att förstå sinnet. Också de olika synsätt som framkommer i kommunikationsspråket påverkar. En annan viktig faktor är barnets förhållande till kamrater och föräldrar och närheten i dessa förhållanden och genom det fantasilekens kvalitet och mängd påverkar skillnaderna i barnets förståelse av sinnet.

Motivet för Veera Kannosto –Puhakkas (2004) arbetet är att få en större kunskap gällande problematik och olika interventionsmetoder, på specialpedagogikens område. I arbetet belyses uppmärksamhetsstörningarna ur ett undervisningsperspektiv. Man vill samla kunskap om hur speciallärarna definierar problemet och dess orsaksbakgrund.

Undersökningen har gjorts i 13 skolor i Finland. Intervjuer med speciallärare, specialklasslärare och sakkännare har använts. Arbetet behandlar orsaker till problemet och problemets innebörd.

Intrycken av barn med uppmärksamhetsproblematik är intressanta, då både de positiva faktorer barnet inför i skolan, och de negativa faktorerna som försvårar deras skolgång, består av samma sak: Impulsivitet, överaktivitet och svag koncentrationsförmåga.

Kaisa Ketokivis(2005) undersökning tar fasta på bildandet av familj och tankar om ansvar om barn. Ketokivi frågar sig varför inte under 30-åringar vill bilda familj i dagens samhälle. Undersökningens huvudmaterial består av fyra gruppintervjuer, material av sakkännare gällande familjer som utgetts i tidningen HS,(Helsingin Sanomat) samt textanalys.

I undersökningen konstateras att många unga vill fördröja ungdomen och bildandet av familj ses som ett hot. Föräldraskapet hotar ett individualistiskt liv, parförhållandet och hur man klarar sig och trivs i arbetslivet. Föräldraskap innebär ett risktagande.

Det ”lönar” sig inte att bli förälder innan man är färdig för det, före det är ”rätt tid”, säger många unga i undersökningen. En riktig känsla avgör ambivalensen och ger mod att ta ansvar även om det finns en risk att misslyckas. Det finns rädslor för att ta ansvar och för svåra förändringar.

Målsättningen med Markku Palovaaras (2008) artikel är att undersöka hur skolan, förskolan och daghemmen kan förebygga barnens sociala uppfostran och utveckling. Uppfostringsinstitutionernas centrala uppgift är barns och ungas socialisering i samhället. Författaren ifrågasätter vem som har ansvaret för den sociala utvecklingen, hemmet, skolan/daghemmen eller ingen. Förskolan anses vara en central plats att utveckla och trygga barnets sociala utveckling.

I arbetet kritiserar det gama skolsystemet, där man enbart koncentrerar sig på ämnen. I dagens läge fäster man större uppmärksamhet vid den sociala utvecklingen. Barnen strävar efter att uppnå sina individuella mål och välbefinnande. För människor och människoförhållanden, finns inte tillräckligt med tid eller plats. Maktförhållandena i skolan bygger mera på tvång än på tillit. Eleverna i dagens skola vill ha mer diskussion och samarbete. Skolan motsvarar inte de ungas kultur idag och därför lider man av elevernas stora motivationsbrist gentemot skolan.

Anja Sarios (2004) arbete är en kvalitativ forskning. Målet med forskningen är att ge en större förståelse för lekens användning inom ergoterapi samt spegla centrala begrepp i aktuella teman inom ergoterapi.

Som material för forskningen har använts videofilmade terapisisituationer, diskussioner med ergoterapeuter, terapibarnens kommentarer och forskarens reflekterande dagboksanteckningar. Undersökningens barn har alla specialbehov.

Barnet utvecklas och formar sin egen personlighet genom lek. Barndomens lek är betydelsefull i sig och har vittgående betydelse för människans välmående i livet. Ergoterapeuten har en etisk skyldighet att vara med och påverka klientens möjlighet till mångsidig lek.

Ella Sihvonen(2005) har skrivit ett arbetet som behandlar barns och ungas illamående och oro för familjen. Författaren studerar vad som skrivs i tidningar gällande barns och ungas illamående. De viktigaste resultaten hr att göra med ansvarstagande föräldraskap. Det kommer fram att föräldrarna är offer på samma sätt som barnen och de unga.

Förhandlingskulturen blir till ett rättesnöre i uppfostran och ansvaret för uppfostran överflyttas på barnen och de unga. Resultatet blir en ”förkortad barndom”.

Man kräver ansvar av föräldrarna, samtidigt som man inte litar på att föräldrarna kan trygga välmåendet hos barnen. I arbetet iakttar man förhållandet mellan ansvarstagande och pålitlighet. Utan tillit är det omöjligt att ta ansvar. Man konstaterar att orsaken till barns och ungas illamående är att ansvarstagandet är försvunnet. Man skulle lösa många problem om vårdnadshavarna skulle agera på ett annat sätt. De viktigaste punkterna är: Mera tid för barnen, gränssättande och närvaro, också emotionell.

Tiina Torniainen(2004) behandlar lekens användning i barndomen och under barnets liv, samt uppfostran och inläring. Forskningen undersöker hur leken förverkligas i förskoleundervisningen.

Forskningen är en kvalitativ forskning och utfördes i 3 förskolegrupper underlydande socialväsendet. Undersökningen bygger på iakttagelser av förskolegrupper och ett frågeformulär riktat till vuxna. Leken i gruppen bestod av både fri och styrd lek.

Torniainess arbete behandlar leken som fenomen och olika typer av lek. Man tar också upp hur leken kan användas som inlärningsmetod och hur leken fungerar med och utan en vuxens stöd.

4.1. Konklusioner av forskningen

Alla ovan nämnda forskningar berör mitt arbete på något plan. I Asikainen-Virtakoivus forskning, framgår tydligt vikten av att barn och unga lär sig kommunicera med andra redan i ett tidigt skede. När man lär sig att kommunicera på rätt sätt, ökar detta i sin tur den sociala förmågan och minskar negativt beteende. Asikainen-Virtakoivu (2002, 14) såg saken ur ett behavioristiskt perspektiv och undersökte huruvida användandet av behavioristiska metoder kunde minska på beteendestörningarna hos barn samt hur metoderna påverkade förhållandet till lärare och skolgångsbiträden. I forskningen använde man sig av iakttagande, ifyllande av blanketter och lärarnas anteckningar. De konstaterar att förändringar kräver långsiktigt arbete och interventionen måste vara välplanerad och tillfredsställande för alla.

Vidare konstaterar Barkley (1990,42) att det är vanligt att det förekommer konflikter till kamrater hos dessa barn. Barnet säger ofta saker utan att tänka sig för, till de andra. Barn med uppmärksamhetsproblematik söndrar också andras egendom oftare än andra barn. Kannasto – Puhakka vill i sitt arbete ta fram hur uppmärksamhetsproblematiken kommer fram i skolan och hur den blir bemött. Hon lyfter fram speciallärarens uppgifter inom detta område och hänvisar också till Santanen (2001, 14) som konstaterar att det förekommer stora variationer i människans uppmärksamhet och aktivitet. Vi kan tala om en störning, då symptomen är starka, räcker länge, förekommer i olika omgivningar, försvarar aktivitetsförmågan och åsamkar problem. Det bästa för dessa barn är att delta i

den allmänna undervisningen i skolan. Om det visar sig omöjligt för barnet, förflyttas det till specialundervisningen, dock endast tillfälligt. (Asikainen & Virtakoivu 2002,12)

I Barkleys forskning är inriktningen på barn med diagnosen ADHD. Forskningen tar upp situationer som förekommer dagligen vad gäller kommunikation med andra, deltagandet i spel och lekar samt behärskande av känslor. Också Hannula poängterar i samma sammanhang förmågan att kunna sätta sig in i en annan människas tankar och känslor. Liisa Hannula (2007) behandlar kommunikation i sin undersökning. Hon talar om att i en kommunikation förstå att andra människor har tankar, tro, behov, målsättningar, föreställningar och känslor som påverkar deras verksamhet. Dessa kan vara annorlunda än de egna upplevelsorna och också avvikande från verkligheten.

Det kan vara svårt för barn att förstå hur stora skillnader det finns i olika barns liv, gällande regler, kommunikation, tro och målsättningar. Skolan får också här en viktig uppgift som uppfostrare av tankesätt och kommunikation, både i direkt tal och vad gäller kroppsspråk.

Hannulas undersökning behandlar skillnaden mellan den språkliga och icke språkliga förståelsen. Hannula valde ut barn som deltog i två olika test som mätte det språkliga och det icke språkliga. Resultatet av undersökningen visar att barn har möjlighet att lära sig historier och regler. De barn som har äldre syskon har lättare att lära sig och uppfattar mera samt kommer bättre ihåg saker. Förmågan är en förutsättning när man skall fungera i en grupp med andra människor, där verksamheten bygger på samarbete och sociala kontakter. Hannula framhåller att det är av största vikt att förutom på språkutvecklingen koncentrera sig på utvecklingen av sinnenas förmågor. Ofta uppstår det problem i kommunikationen som i sin tur kan leda till psykiskt illamående. (Hannula 2007, 24)

Palovaara och Sario tar i sina forskningar upp utvecklandet av de sociala förmågorna och utvecklandet av personligheten, som en del av träning, som kan ske i skolvärlden och genom olika former av lek.

Ansvarsfrågan är ett annat stort område, som barnen bör utveckla. Sihvonen talar om förhandlingskulturen, som är starkt representerad i dagens värld. Familjerna förhandlar sig fram till lösningar, men det kan göra att ansvaret i uppfostran, många gånger förflyttas till barnet och de unga, istället för på föräldrarna. Resultatet blir en förkortad barndom. Här blir en intressant vinkling till Ketokivis forskning, som tar upp problemet med att de unga vill förlänga sin ungdomstid genom att skjuta upp ansvarsfrågor, som att bilda familj, till en senare tidpunkt. Den unga vill så länge som möjligt leva kvar i ungdomstiden med mera frihet och möjligheter. Man kan kanske se ett samband med påtvingat tidigt ansvarstagande och uppskjutandet av eget vuxenansvar. Sihvonen konstaterar att barns och ungas illamående kommer ensidigt fram i media. Barn och unga beskrivs som offer i skrivierna om illamående. Deras uppgift blir att vara ett språngbräde för vidare, större diskussioner. I dessa diskussioner tar man oftast upp familjerna och de ansvariga föräldrarna. (Sihvonen 2005,1) Sihvonen citerar Alanen "Uppfattningen om offertänkandet har blivit starkare under 1990 - talet då det

psykologiskt-pedagogiska kunskapsfältet har vuxit. Barnet är målet för föräldrarnas, de vuxnas och samhällets uppfostran, omvårdnad och kontroll.” (Alanen 2001, 164 – 165)

Sihvonen anser att den allmänna inställningen till föräldrarna är allt annat än stödande. Samtidigt som vi kräver ansvar av föräldrarna, litar vi inte på dem. När det nu skrivs om barns och ungas illamående, talas det inte om barn som framtidens hopp, utan ur ett problemcentrerat perspektiv. Barn och unga är framför allt offer, de verkliga problemen och hoten nalkas barnens värld utifrån. (Sihvonen 2005, 1,7) I undersökningen söker man också tankar gällande föräldraskap. Sihvonen hänvisar till Ketokivi, som i sin forskning har kommit fram till att en orsak till att man vill förlänga ungdomstiden och skjuta upp skaffande av barn, är de krav och förväntningar som riktas mot föräldrarna. Man vågar inte skaffa barn utan moget övervägande. Uppfostran av barn har blivit en speciellt svår och utmanande uppgift. (Ketokivi, 2005, 102).

Detta leder lätt till att ansvaret för uppfostran sätts över på skolan i stor mån. Man förväntar sig att skolan skall lära barnen hyfs och pli och vill frånta vårdnadshavarna en stor del av ansvaret istället för att stöda föräldrarna i sitt föräldraskap. Under rubriken ”Ambivalens i föräldraskap” konstaterar Sihvonen att det har blivit en verkligt fordrande utmaning för dagens föräldrar att ge tid och i och med det, sin närvaro till barnet. Fastän det skulle finnas tid, kan man inte ge den på rätt sätt, genom emotionell bindning. Samma sak gäller också uppgörande av gränser för barnet. Man borde kunna sätta gränser genom att diskutera med barn och unga, inte genom att befälla. (Sihvonen 2005, 101)

Palovaara ifrågasätter ansvarsfrågan i samhället. Vem bär ansvar för uppfostran av barnen idag? Är det hemmet eller är det skolan? Samtidigt som man vill att hemmet uppfostrar barnen, ger man kanske inte över ansvaret på familjen eller litar på att vårdnadshavarna klarar av det. Det finns rätt mycket forskning kring social utveckling hos barn. Här har valts ”Yksilöllisyys kunniaan - lasten ja nuorten sosiaalisen kehityksen turvaaminen koulussa ja päiväkodissa.” av Palovaara.(2008)

”I dagens samhälle har det öppnat sig lockande möjligheter för jagets tillväxt och gränslösa möjligheter att utveckla sig själv. Det finns dock en fara i att de livsviktiga sociala kontakterna och de gamla traditionerna gällande kollektiva bindningar, försvinner. Undersökningar visar att de narcissistiska individernas antal har ökat betydligt. (Hautamäki & Hautamäki 2005,167 – 169) Palovaara citerar Tuhkanen och Vilhunen som talar om barnets sociala utveckling: ”Barnet vaknar till det sociala livet vid ca 4-års ålder. Då börjar barnet ta kontakt med andra och vill leka. Leken utgör en bro i vänskapens värld., leken förbereder barnet på att möta utmaningar, som livet senare kommer att utsätta barnet för. Den utvecklar barnets förmåga att skapa och upprätthålla vänskapsförhållanden. Barnet övar sig på att både vara en vän och att ta emot vänskap. ”(2001, 147 – 148)

Palovaara konstaterar att vi måste hjälpa barnet att på bästa sätt växa, utvecklas och mogna. Vi måste lära skolbarnen mera än namnen på världens huvudstäder och multiplikationstabellen. Vi måste lära dem att respektera livet och sig själv, sin egen

kropp och andra. Vi måste hjälpa dem att förstå hurdana och vem de är. Lions Quest har skapat ett program för skolor och barnhem som tar fasta på dessa saker, kallat : ”Livskvalitet för unga”. (Palovaara 2006,70, Lions Quest 1991)

I Hakkarainens, Torniaïns och Sarios forskningar poängteras lekens betydelse både vad gäller styrd och spontan lek. Leken har behandlats i flera arbeten, av vilka jag valde ” Haastava leikki lasten toimintaterapiassa” och ” Leikin tulisi olla esiopetuksen tärkein juttu”. Arbetena är gjorda av Sario och Torniaïnen. Ämnesområdet lek valdes p.g.a. de material som undersöks i detta arbete. Materialen och användningen av dem blir en sorts lek med allvarlig bakgrund. Barnet skall känna sig tillfreds med materialet och använda det som ett medel i kommunikationen.

Sario vill i sitt arbete öka förståelsen av lekens användning terapeutiskt. Hon undersöker vad leken innebär inom ergoterapi för barn, både teoretiskt och praktiskt. Hon undersöker också både terapeutens och barnens upplevelser ur ett holistiskt perspektiv. (Sario 2004)

Torniaïnen i sin tur undersöker leken som fenomen i förhållande till förskoleundervisningen. Hon konstaterar att allt som de vuxna kallar lek, kanske inte upplevs som lek av barnen. Hon tittar på kommunikationen – barnet som den aktiva och den vuxna som ledaren. Leken är en del av barndomen och också en del av uppfostran. (Torniaïnen 2004, 5) Torniaïnen citerar Hakkarainen ”lekens betydelse kan ses i hur den erbjuder barnet nya erfarenheter och öppnar nya möjligheter att fungera med omvärlden.” (Hakkarainen 2002, 132 – 134)

Leken används som en metod för de målsättningar man satt upp i terapin och/ eller utvecklande av leken är i sig själv en målsättning inom ergoterapin konstaterar Sario. (2004)

Leken ger barn och unga möjligheter att öva sig i beteendemönster och kommunikation, som är av största vikt genom hela livet. Leken utvecklar också fantasin som är en av grundstenarna för problemlösning. Motivet för Kannasto-Puhakkas forskning är att få större kunskap om problematiken och olika interventionsmetoder på specialpedagogikens område. Uppmärksamhetsstörningarna belyses ur ett undervisningsperspektiv.

Asikainen-Virtakoivu (2002, 14) såg saken ur ett behavioristiskt perspektiv och undersökte huruvida användandet av behavioristiska metoder kunde minska på beteendestörningarna hos barn samt hur metoderna påverkade förhållandet till lärare och skolgångsbiträden. I forskningen använde man sig av iakttagande, ifyllande av blanketter och lärarnas anteckningar. De konstaterar att förändringar kräver långsiktigt arbete och interventionen måste vara välplanerad och tillfredsställande för alla.

5 TEORETISK REFERENS RAM

Detta arbetet utgår från en psykosocial referensram inom ergoterapi. Flera olika representanter inom ergoterapi tar ställning till aktiviteternas betydelse för människan och därför presenteras också här olika tankar.

Det psykosociala perspektivet betonar samspelet mellan individ och omgivning och utgår från att individen påverkas av och har förmåga att påverka sin omgivning. Förändringar i omgivningen påverkar individen och tvärtom. Ett psykosocialt perspektiv innebär en medvetenhet om att mänsklig förändring och utveckling är möjlig och att omgivningen kan möjliggöra eller omöjliggöra för individen att utvecklas. (Holmsten 2002, 52) Det här är en förutsättning för att man genom olika metoder och processer också skall kunna hjälpa ett barn att börja må bättre. Då dessa barn befinner sig i skolvärlden, är det ett forum där hjälpen bör sättas in.

En grundläggande tanke inom ergoterapin som profession, är att människan behöver kreativa, produktiva och lekfulla aktiviteter och mår bra av att utveckla dem. Det mänskliga behovet ses som både psykologiskt och biologiskt. Delaktighet i en viss aktivitet ger individen tillfredsställelse, självförverkligande och utvecklar kapaciteter. (Kielhofner 2007)

Människan engagerar sig gärna i praktiska, produktiva och lekfulla aktiviteter. Genom detta engagemang skapas och utvecklas identiteten och kompetensen. Människan har ett behov av att utföra aktiviteter, att upptäcka, få utöva sina förmågor och få känna sig själv vara en del av en helhet. (Kielhofner 2007, Christiansen & al. 2005,4-13) Detta behov blir till en del tillfredsställt i skolvardagen och ses som en naturlig del av barnens liv. Skolaktiviteterna koncentrerar sig mest på undervisning, på passivt mottagande av information.

Ergoterapin beaktar och värderar hur personen fungerar i vardagliga roller i sin sociala omgivning. Ergoterapin har sitt ursprung i ett socialt perspektiv i motsats till det medicinska. (Lindstedt, H) Människan har ett behov av att vara i interaktion med omgivningen och utvecklar sin kompetens genom olika roller i livet. Människan fungerar i varierande verksamma roller då livet är organiserat enligt en balans mellan arbete, lek, vila och sömn. (Creek, 2008, 87,88)

Aktivitetsvetenskap är en akademisk disciplin vars syfte är att utveckla kunskap om människans aktivitetsformer, funktion, mening och den tillhörande sociokulturella kontexten i syfte att utveckla ergoterapi (Zemke & Clark 1996) Occupational science är forskning om människan som ses som en aktiv varelse som är engagerad i det dagliga livet och dess aktiviteter genom hela livet. Man har sammanfört vetenskapsområdena och organiserat dem till en modell. Modellen har utvecklats på University of Southern California (USC) och kallas Science & Occupational Therapy. (Vetenskap och ergoterapi)

Aktiviteter är vad vi gör. Det utgör basen för hur vi känner oss själva. De engagerar oss i världen runt omkring oss och gör det därför möjligt för oss att överleva och klara oss själva. De utvecklar våra möjligheter och kunskaper, ger oss möjlighet att utveckla våra intressen, ger oss möjlighet att stå i relation till andra människor och tillåter oss att ge uttryck för våra värderingar. (Christiansen & al, 2005,4) Människan har alltså förmågan att utvecklas och lära sig nya saker, såvida man får undervisning, av ett eller annat slag, i det.

Ergoterapi fokuserar på aktiviteten och aktivitetens inverkan på tankeverksamheten. Genom en aktivitet kan man få fram känslor, tankar och fantasier som inte är lätta att uttrycka i ord.

I detta arbete stannar man till vid aktiviteter som en del av människans dagliga liv, ett sätt att uppnå tillfredsställelse och aktivitet och material som ett medel som kan hjälpa till att lösa svårigheter som barn i skolåldern kan råka ut för. Aktiviteten ses också i relation till hälsa.

Valet av den psykosociala referensramen var ett naturligt val då elevvårdsverksamheten i skolan mycket bygger på ett psykosocialt och holistiskt arbetssätt.

5.1. Aktivitet i förhållande till hälsa

Ergoterapi är en terapeutisk invention som förebygger hälsa genom att stöda individuella kunskaper, kompetens och tillfredsställelse i dagliga aktiviteter. Människan har ett behov av aktivitet som står i direkt relation till hälsa. Aktiviteten uppväcker känslan av att göra något för att överkomma fysiologiska, psykologiska och sociala obekvämligheter för att få en välfungerande organism. (Christiansen & al 2005,139) Människan strävar efter att klara sig själv i dagliga aktiviteter och få tillfredsställelse av att klara av olika slag av situationer, vilket i sin tur gör att människan mår bättre både psykiskt och fysiskt.

Aktiviteten är komplex och multidimensionell, den skall anpassas till omgivningen och miljön, den skall anpassas till livsskedet, den skall vara meningsfull för den som utför den, den skall innefatta hälsa och välmående, den skall vara både en process och en produkt av utveckling säger Christiansen& al. (2005,51).

Arbetet utgår från att människan är en aktiv varelse som mår bra av att vara en del av en aktivitet. En stor del av barnets aktivitet sker i skolan. Aktiviteten innebär också att få vara tillsammans och att dela emotionella erfarenheter. Till aktiviteterna hör också att lära sig det ” sociala spelet”, lära sig umgås med andra på ett ändamålsenligt sätt samt ha förmåga att sätta sig in i andra människors känslor och känna empati.

Ergoterapiens grundläggande filosofi grundar sig på olika modeller av hälsa. Målet är att få mer kontroll över sitt liv. Aktiviteten ger livet mening, roller, värden, vanor och rutiner. Dessa ger ram och mening åt vårt liv samt innehåller de ingredienser som ger

välmående i livet (Creek, 2000, 25) Det psykosociala välmåendet står i relation till en persons upplevelse av lycka, känsla av att kunna kontrollera sitt liv, relationer, förekomsten av meningsfulla sociala engagemang och känslan av att vara tillfreds med sig själv. (Morris & al. 1990, 293 -307)

År 2005 hölls i Köpenhamn ett nätverksmöte där man klargjorde ergoterapeutens kompetens efter utbildning i Europa. (European Network of Occupational Therapy in Higher Education.(ENOTHE), Council of OT for the European Countries (COTEC). Här klargörs hur ergoterapeuten har förmågan att se och förklara förhållandet mellan ergoterapiprocessen, hälsa och välmående. Man poängterar också att ergoterapeuten via sin kunskap har förmåga att värdera, bedöma och möta de individuella behov klienten har för att uppnå hälsa. (Enothe/ Cotec 2006)

5.2. Barn och positiva modeller

Den viktigaste faktorn gällande barn och mental hälsa, är vilken typ av omvårdnad de får. Känsliga föräldrar som tar hand om sina barns behov och besvarar kommunikationen kommer att bistå sina barn i deras logiska psykiska utveckling. Makt, våldsamhet och föräldrarnas psykiska illamående gör utmaningarna för föräldrarna svårare och är en riskfaktor för utvecklandet av mentala problem hos barn. (Lougher, 2001, 5 – 6) Aktiviteten är ett komplext, multidimensionellt fenomen. De inkluderar både lekfulla och produktiva aktiviteter samt deras fördelning över hela levnadsförloppet. Aktiviteterna utvecklas kontinuerligt under människans hela livstid med början i barnets lek och fortsättning i de vuxnas arbete. En förutsättning för att detta skall lyckas är att kommunikationen fungerar och barnet har en förmåga att uttrycka sig på något sätt och göra sig förstådd.

Med hjälp av språket organiseras världen. Man kan bemöta alla saker, beskriva deras egenskaper, kvalitet och funktioner. På basen av detta kan man ordna allting i kategorier som konkreta föremål, människor, känslor och handlingar och på så sätt få en överblick över sin värld. (Fleischer & Merrild, 2007, 33) Individens behöver kunna överblicka sin värld för att kunna sätta sig i relation till andra människor och se sin plats och sin roll i olika sammanhang och situationer.

Skolan har många möjligheter att utveckla positiva modeller för barn. Om det finns personal i skolan att vända sig till finns det möjlighet att erbjuda barnet stöd i ett tidigt skede och barnet kan få hjälp i olika livskriser. (Lougher,2001, 7) Skolan innebär att barnet kommer in i ett system som kräver mycket energi och resurser i fall där barnet inte alls är moget för det. Det kan betyda att barnet måste koncentrera sina resurser på någon del av skolarbetet, men inte klarar av all delar som innefattar både det material som skall läras in, samt den sociala gemenskapen i gruppen. Skolan sätter stor press på barnen och det fordras en öppen kommunikation och en vidsynthet från skolans sida för att barnet skall få allt det stöd det behöver.

Ergoterapeuten använder aktiviteter som ett medel att erbjuda barnet upplevelser av att utföra något, att lära sig nya färdigheter, att utveckla ett konkret sätt att uttrycka sina erfarenheter och känslor eller att lära barnet att arbeta tillsammans med andra. Aktiviteten ger också möjlighet till bedömning, endera med diagnostiska mål eller för att mäta effektiviteten av terapeutiska interventioner. (Lougher 2001, 21-22)

Många barn upplever att de inte är mogna i den mån de själva och andra förväntar sig. En del av eleverna kämpar i skolan med att kunna anpassa sig till skolregler och rutiner, att utvecklas kunskapsmässigt och att jobba självständigt. En del har svårt att klara av skötseln av sig själv, sin klädsel och organisering av sig själv och sina egna saker. Lek och spel kan vara ett annat orosmoment. Barnet kanske inte har förmåga eller emotionell kompetens att delta på ett tillfredsställande sätt. I skolan har barnet möjlighet att jämföra sig med andra. Där blir man medveten om sitt eget beteende. Det påverkar barnets tankar om sig själv och hur barnet försöker kompensera ett bristfälligt beteende. (Lougher 2001, 134)

Övreeide tar i sin bok upp två viktiga faktorer gällande kommunikation med barn.” Alla barn och unga, särskilt de med otrygga själv-andra-bilder, har i nya och okända situationer behov av att den vuxna konkret och aktivt strukturerar situationen. (s.85) Barn som varit utsatta för bristande omvårdnad och har levt i långvariga perioder av emotionell spänning och kommunikationsproblem, har ofta en betydligt försvagad begreppsuppfattning och generell eller speciell informationsbrist i förhållande till vad som är vanligt för åldern. Omgivningarna kan ha varit föga stimulerande eller också har barnet använt sin energi till att försöka klara av de emotionella och relationella förhållanden det har levt under. (Övreeide 2001,86)

Holopainen, utvecklaren av materialet ”Valo” skriver i manualen om vikten av att den sociala och moraliska tillväxten skall få utvecklas tryggt med hjälp av ett stort stöd av vuxna vilket leder till att barnet kan stå på en trygg mental bas. Det här är dock tyvärr inte möjligt för alla barn i vårt samhälle. (Holopainen 2007,s.3)

6 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

I en systematisk litteraturstudie är problemformuleringen ett utgångsläge i forskningsprocessen. (Forsberg & Wengström 2008, 54) I detta arbete önskar jag klargöra betydelsen av användandet av elevvårdsmaterial som ett medel i kommunikationen med eleverna. Elevvårdsmaterialet finns att tillgå och jag hoppas detta kan hjälpa elevvårdspersonalen att kunna välja rätt material vid rätt tidpunkt och få en insikt vad som ligger bakom utvecklingen av dylika material och på detta sätt kunna hjälpa personalen att hjälpa eleverna.

Syftet är att kartlägga innehållet i de instrument i form av spel, kort och frågeformulär som används för att kartlägga, bearbeta och förhindra barns illamående i skolan. Målet är att undersöka huruvida det finns belägg för användande av elevvårdsmaterialet/instrumenten i arbetet med eleverna. Frågorna är följande:

1. Vilka områden fokuserar elevvårdsmaterialet på?
2. Vilken är den teoretiska grund som elevvårdsmaterialet baserar sig på?
3. Finns det belägg inom forskningen för de områden elevvårdsmaterialet fokuserar på?

7 METOD

Metod är ett redskap, ett sätt att lösa problem och komma fram till ny kunskap. Allt som kan bidra till att uppnå dessa mål, är en metod. (Holme & Solvang 1997,13).I detta kapitel tas ställning till urvalsmetoder, datainsamlingsmetoder, genomförande av datainsamling och analysmetoder. Här görs också etiska överväganden. (Forsberg & Wengström, 2008,58). Metoden är litteraturbaserad, kvalitativ, systematisk litteraturstudie. En systematisk litteraturstudie görs i många steg. Först problemformulering och studiens motivering samt forskningsfrågorna. Därefter uppgörs en studieplan med sökord och strategier. Följande skede innebär upptäckande av vetenskapliga artiklar och rapporter som väljs ut. Det krävs ett tillräckligt antal studier av god standard för att kunna dra slutsatser. Efter det börjar den kritiska värderingen och kvalitetsbedömningen för urval av litteratur. Därefter analyseras och diskuteras resultatet och sammanställs, ur detta dras slutsatser. (Forsberg & Wengström 2008, 34-35)

7.1. Inklusionskriterier

Informationen samlas ur manualer och litteratur som hänför sig till ämnet. Den relevanta litteraturen hänför sig närmast till ergoterapi, psykiatri, sociologi och skol- och elevvårdsmaterial. Utgående från tidigare forskningar, artiklar och relevanta teorier, tolkas materialet. Jag har också använt mig av forskningsrapporter och uppsatser som i sin tur har gett tips om vidare forskning via sina referenslistor. Den induktiva metoden lämpar sig då forskaren i förväg inte har definierat något problem utan istället försöker urskilja om ett problem föreligger och i sådana fall vilket problemet är. (Jakobsen 2002) Teorierna skall formuleras från ett öppet synsätt och verkligheten skall fungera som utgångspunkt.

Strävan är att genom olika sätt samla information och få en djupare förståelse för det problemkomplex som studeras, samt kan beskriva helheten av det sammanhang som detta inryms i.(Holme& Solvang,1997,14)

De elevvårdsinstrument som används har en manual med information. Förutom manualen är det svårt att hitta forskning som stöder materialet. Jag har därför utgått från innehållet i materialet och dess syfte. Utifrån det har jag med stöd av forskning undersökt om materialet är relevant i detta sammanhang, det vill säga i kartläggandet och bearbetandet av psykiskt illamående hos barn. (En närmare beskrivning av materialen finns i bilaga 3)

I forskningsfråga 1 har jag närmast studerat manualerna för materialet för att utröna vilka områden materialet fokuserar på, och sammanställt sökbegreppen utgående från dem.

Vad gäller fråga 2 och 3 utgår jag från systematiska litteraturstudier för att undersöka den teoretiska grunden som materialet baserar sig på samt om det finns belägg inom forskningen för de områden som materialet baserar sig på.

Inklusionskriterier var aktuella artiklar från 2000-talet, artiklarna skall vara på något av de inhemska språken , engelska eller något nordiskt språk. Materialet skall vara tillgängligt via data-baser i full text eller kunna hittas på bibliotek. Materialet skall vara bundet till områden som utgör undersökningsmaterialet samt ha sin inriktning på skolbarn. Artiklarna skall fylla kriterierna för vetenskaplig artiklar.

7.2. Beskrivning av elevvårdsmaterialet

Urvalet har gjorts utgående från det material som är i största användning inom elevvården i Borgå. Materialet är sådant som används av alla skolkuratorer. En del av materialet är sådant som har varit med flera år såsom Materialet Stegvis, Nallekorten, och Vi mobbar int'. Materialet Valo och Styrkekorten är nytt material för oss. Styrkekorten har getts ut i en ny version och kom nu i elevvårdens användning. Genom utvärdering i samarbete med de andra skolkuratorerna inom den svenskspråkiga elevvården i Borgå, valdes detta material ut.

Det finns också annat material som används sporadiskt inom elevvården. Det skulle bli för omfattande att ta med allt material, därför valde jag dessa som delvis har varit mest använda och delvis nya, för att få en bild av deras användningsmöjligheter och deras innehåll. Bland det material som lämnades utanför detta arbete fanns bland annat diskussionskort. Diskussionskortet riktar sig främst till äldre barn och ungdomar än de i åk. 1-6, och var därför inte relevant i detta arbete. Arbetet är gjort för att vara till nytta för personalen inom Borgå elevvård

Först beskrivs de olika elevvårdsmaterialen som används utgående från de manualer som hör till respektive material. Materialet består av 5 olika typer av ”instrument” som kort beskrivs nedan.(Som bilaga 3 finns en noggrannare beskrivning av materialet).

Elevvårdsmaterialet/instrumenten beskrivs var för sig, då de har olika mål och innehåll.

Valo- materialet

Materialet är utarbetat att användas av vuxna personer som arbetar med barn.

Materialet består av en teoretisk del, seriekort, övningar och samtalskort. Ämnesområdena berör olika svåra livssituationer som en familj och ett barn kan råka ut för och som avspeglas i barnets mående i skolan.

Problemområdena är indelade enligt följande:

1. Barn i en skilsmässofamilj
2. Barn i en "nyfamilj"
3. Barn i en "drogfamilj"
4. Barn och föräldrarnas mentala problem
5. Barn och en anhörigs död
6. Barn i grupp

För varje delområde finns en teoretisk del som innefattar forskningsresultat och faktorer man bör fästa uppmärksamhet vid. Där ges också konkreta exempel på reella situationer som barn råkat ut för.

Materialet rekommenderas att användas enskilt eller i små grupper och dess uppgift är att starta diskussioner och vara till hjälp vid dem. (Holopainen 2007)

The Bears - Nallekorterna

Nallarna representerar olika känslor. På varje kort finns det avbildat en nalle med en speciell min och kroppsspråk. Med korten följer en manual med beskrivning på kortens användningsmöjligheter och bakgrunden till kortens uppkomst.

Korten innehåller ingen text och är därigenom inte beroende av något språk, ålder, ställning eller situation.

Materialet är utvecklat som ett hjälpmedel för att tala om känslor. Principen är att en av hörnstenarna vad gäller känslomässig och mental hälsa grundar sig på samtal om känslor. Korterna beskrivs i manualen som en gripande, enkel och fiffig katalysator för identifiering och uttryckande av känslor. De marknadsförs som ett verktyg som krossar kulturella, språkliga, litterära, ras-, ålders- och könsgränser.

Manualen är på engelska och innehåller ide'erna hur man kan använda korterna inom olika områden. Korterna utgår ifrån att det många gånger är svårt att uttrycka sina känslor i ord, det är svårt att säga hur det känns.

Nallekorterna erbjuder ett sätt att genom användande av material komma i kontakt med egna känslor och lära sig benämna och tala om dem.

Stegvis

Stegvis är ett forsknings- och teoribaserat undervisningsprogram som syftar till att främja utvecklingen av social och känslomässig kompetens hos barn.

Materialet innehåller ett vägledningshäfte, fotografimaterial- stora fotografier som beskriver olika situationer mellan människor, med vägledning i användning på baksidan av varje bild, handdockor – Valpen och Snigeln, cd med sånger och 2 affischer.

Materialet är en översättning och en bearbetning av det amerikanska programmet ”second step”.

Strenght-cards - Styrkekorten

Styrkekorten är en samling på 54 kort med roliga bilder av ritade djur i olika situationer. Bilderna är i färg och humoristiskt målade. På varje kort finns en text – ett adjektiv, som beskriver vilken styrka kortet representerar. Som exempel: Glad, förlåtande, målmedveten o.s.v. samt till det en lämplig bild.

Korten i användning inom elevvården i Borgå, har text både på finska och svenska på samma kort. Den svenska översättningen är bristfällig och motsvarar inte alltid det finska ordet. Därför är det en fördel om man tillsammans kan fundera över vad kortet egentligen står för.

Ide'n med korten är väldigt enkel, att utveckla kort med glada bilder, som strävar till att hjälpa individer och familjer med stress att identifiera och använda sina styrkor för att klara upp situationer. De starka sidorna hos var och en, som gör det möjligt att lösa problem, glöms ofta bort under perioder av svårigheter och problemen.

”Vi mobbar int’”

Materialet är i form av en materialmapp. Den är utarbetat som ett finlandssvenskt antimobbingsprojekt med målet att samla alla goda krafter som arbetar mot mobbning och kränkande behandling. Målet är också att stöda lärare, föräldrar och elever att motverka otrygghet och utanförskap. Mappen är diger och innehåller olika slag av material. Här finns praktiska övningar och faktabaserat material. Mappen är indelad i sex olika delar. Den första delen ger fakta om mobbning, i den andra och tredje delen hittar man program och arbetsmetoder som på olika sätt är mobbningsförebyggande. I den fjärde delen finns trivselenkäter och information om hur de skall användas. I del fem informeras om handlingsplaner och här presenteras olika handlingsprogram. Del sex innehåller praktiska tips på lekar och övningar samt information om hur och när man skall använda sig av dessa.

Det finns också referenslitteratur för lekar och övningar som man själv kan forska vidare i.

7.3. Sammandrag gällande elevvårdsmaterial

En del av materialet kan användas i förebyggande syfte, barnet lär sig strategier och system hur man behandlar olika situationer och hur man kan behärska sina aggressioner, här kan man nämna instrumenten Stegvis och ”vi mobbar int’.

Instrumentet Valo lämpar sig bäst för att användas med barn som upplever stress och illamående av olika orsaker.

Styrkekorten och Nallekorten lämpar sig både i förebyggande syfte men också när det gäller att behandla känslor som väckts i och med en besvärlig situation.

Vid genomläsning av enskilda manualer plockade jag ut ord som hänförde sig till elevvårdsmaterialets målsättning. Trots att elevvårdsmaterialet har olika målsättning träffade man på orden konversation, kommunikation, uttryckande av känslor och samspel i alla fem manualer. I fyra av fem manualer dök ordet ”problemlösning” upp och i tre av fem manualer hittades social och emotionell utveckling. Samma sak gäller ordet ”empati” som också återfanns i tre av fem manualer.

Det är dessa ord som bildar sökord för de vetenskapliga artiklarna. Förutom sökorden i databaserna har också manuell sökning utnyttjats. Olika undersökningar och artiklar har hänvisat vidare till andra artiklar och forskningar som verkat intressanta. Det valda materialet har granskats utifrån utgivare, forskare, aktualitet, meningsfullhet och relevans i förhållande till materialet.

De gemensamma temaområdena är följande:

Hjälp för barn med sociala och emotionella problem som innebär stöd, trygghet och tröst, kommunikation med barn, uttryckande av känslor och social kompetens som innefattar social och moralisk tillväxt, empati, respekt

I flera artiklar kom det fram att träning av sociala och emotionella förmågor lönar sig. Det visade sig att träningen skall vara fortgående under flera år, för att visa fortgående resultat under flera år.

Efter denna procedur vidtog sökningen via Arcadas databaser och följande resultat

7.4. Artikelsökning

För att hitta relevanta artiklar användes databaserna Medic, ebsco, SwemMed, och manuell sökning.

Utgångspunkten var illamående barn i skolan, ångest och stress. Vissa begrepp och ord steg fram ur materialet och bildade gemensamma temaområden. Dessa begrepp utgör grunden för sökande av forskningsartiklar.

Artikelsökningen genomfördes genom att först ta fram de sökbegrepp som steg fram ur elevvårdsmaterialet och svara på frågorna 2 och 3. Utgående från sökbegreppen söktes artiklar som behandlade dessa ämnen. Det första kriteriet var att rubriken skulle stämma överens med sökorden,. Därefter lästes abstracten till artikeln, för att undersöka om materialet var relevant. Om artikeln visade sig vara intressant för detta arbete, lästes hela artikeln. Om det efter genomläsning av artikeln fortfarande visade sig att artikeln hänförde sig till detta arbete, inkluderades den i arbetet. Vid sökande i Arcadas databaser uppnåddes följande resultat.

Jag provade med snabbsökning både inom ergoterapi och det sociala området utgående från sökorden både på svenska, finska och engelska.

Ordet konversation påträffades inom ergoterapi 33 gånger och inom det sociala området 31 gånger. Vid närmare granskning och genomläsning av abstract visade det sig dock att inga av dessa artiklar var aktuella i detta fall.

Begreppet ” Kommunikation med barn” inom ergoterapi ledde till 290 träffar men endast en artikels abstract lästes och exkluderades då det visade sig att artikeln behandlade tekniska hjälpmedel, som inte är aktuella här och nu. Samma ord inom den sociala sektorn gav endast 7 träffar, varav ingen aktuell.

Följande begrepp var ” uttryckande av känslor som ledde till 0 träffar både inom ergoterapi-området och inom det sociala området.

Samspel ledde till 30 träffar inom ergoterapi medan samma ord på sociala sidan inte ledde till en enda träff. Här fanns artiklar som exkluderades på grund av att de behandlade barn i andra länder (Kina, Turkiet), barn med läs-och skrivsvårigheter eller barn med övervikt.

Det mest lukrativa materialet kom fram via de engelska orden ” Social and emotional problems, children. Bland de 290 artiklar som påträffades lästes abstracten till 20 artiklar och därefter valdes de aktuellaste artiklarna ut.

Sökprocessen var tidskrävande men också intressant och jag stötte på många artiklar som skulle vara intressanta att ta del av i ett annat sammanhang.

Under genomgången av de olika elevvårdsmaterialens manualer var det många begrepp och ord som steg fram ur materialet. Likheter mellan elevvårdsmaterialen jämfördes. De vanligaste orden som förekom i de flesta elevvårdsmaterialens manualer var följande: Stöd, trygghet, tröst, social och moralisk tillväxt, livskontroll, självkontroll, känslor, kommunikation, empati, emotionella reaktioner, uttryckande av känslor, problemlösning, respekt och social kompetens.

Ur dessa ord har jag sammanfattat vissa begrepp som tidigare har undersökts och som kan utgöra en teoretisk bas för detta arbete. Kommunikation, problemlösning, uttryckande av känslor, social och emotionell utveckling. Vid genomläsning av de

enskilda manualerna till elevvårdsmaterialet, dök samma ord upp i samband med flera ”instrument”.

Orden, kommunikation, uttryckande av känslor och samspel, hittades i alla fem manualer.

Problemlösning fanns i fyra av fem manualer, social och emotionell utveckling i 3 av fem manualer. Empati, fanns också i tre av fem manualer.

Förutom dessa gemensamma ord, fanns det individuella skillnader mellan manualerna. Dessa ord bildade sökord för de vetenskapliga artiklarna. Förutom sökorden i databaserna, har också manuell sökning utnyttjats. I olika undersökningar och artiklar, har hänvisats vidare till andra, för arbetet intressanta artiklar.

7.5. Materialets kvalitet

Det inkluderade materialet har granskats utifrån utgivare, forskare, aktualitet och använda källors trovärdighet, I enlighet med kriterierna i Forsberg & Wengström.

Artiklarna genomlästes utgående från de teman som kommit fram i elevvårdsmaterialet. Artiklarna jämfördes sinsemellan gällande likheter och olikheter och vilka teman som stiger fram ur texten. Ord och meningar lyfts fram och kategoriseras. (Jacobsen 2007, 139 – 140)

Av de artiklar som genomlästes, valdes 9 artiklar till detta arbete. Artiklarnas kvalitet är granskade enligt Forsberg och Wengström .

I Forsberg & Wengströms checklista bedöms syftet med studien, litteratururval, sökord, inklusionskriterier och begränsningar, resultat och slutsatser. Enligt dessa kriterier gjordes en kvalitetsbedömning. (Forsberg & Wengström 2008 ,194)

7.6. Etiska spörsmål

I forskningen har inte skett avsiktlig förvrängning av forskningsprocessen genom fabricering av data, stöld eller plagiat av data, förvrängning av forskningsprocessen eller ohederlighet mot anslagsgivare. Författaren läser artiklarna med öppet sinne och utan förutfattade meningar Till de etiska aspekterna hör också att man redovisar för alla artiklar i litteraturstudien trots att de inte skulle stöda hypotesen. Man bör också komma ihåg att vid analys, tolkning och presentation av egna resultat eller vid citering, skall materialet inte förvrängas eller förskönas.(Forsberg & Wengström 2008, 73,144)

Etiska krav utgör också gränser för vad vi bör forska om. Sådana krav utgör inga gränser för forskningens frihet, men däremot innebär de en grundval för forskningen som betyder respekten för den enskildes människovärde skall värnas, säger Holme &

Solvang (s.33) Etik uppfattas som ett mer eller mindre systematiskt medvetandegörande och bearbetande av de principer, värden och normer som ingår i moralen. Etik är moralens teori, värden och normer som aktualiseras i en konkret situation och som påverkar konkreta handlingar. (Holme & Solvang 2006, 331)

Ett etiskt förhållande till en annan människa betyder ansvarstagande av sig själv och andra. Det är viktigt att beakta på vilken social grund livet grundar sig, yttre regler och lagar är inte tillräckligt att trygga människovärde och rättvis behandling, säger Martti Lindqvist.(2002,236) Han poängterar också hur viktigt det är att känna igen och integrera det goda och det onda i varandra, både hos sig själv och andra. Vetskapen om det goda upprätthåller erfarenheten av begränsningar och ödmjukhet.(2002,246) Vad gäller arbetet med barn är det av största vikt att man har kontakt med barnets vårdnadshavare under arbetsprocessens gång, dock utan att svika barnets förtroende och de gemensamma överenskommelser man har med barnet.

I detta arbete har jag granskat litteratur, forskningsartiklar och artiklar som hänför sig till ämnet. Jag har strävat efter att analysera materialet objektivt och ta del av många olika slag av material för att få en mångsidig bild av problemet.

8 RESULTAT

Elevvårdsmaterialet koncentrerade sig på olika sidor av samma sak, men målsättningen är ändå barnets välmående och strävan att underlätta situationen för eleven genom att behandla problemområdena.

I resultatredovisningen kommer forskningsfrågorna att gås igenom under respektive stödbegrepp.

I artiklarna framkommer att det är viktigt att identifiera socioemotionella svårigheter i ett tidigt skede för att ha en chans att påverka i en positiv riktning. Om problemen inte upptäcks i tid, kan det leda till stora svårigheter när barnet växer upp. (Cook & al, 2008, 3) I ett flertal av artiklarna kommer det fram att träning av den emotionella och sociala förmågan är till nytta för barnet, men bör fortgå under flera års tid för att man skall uppnå bestående resultat.

De resultat som kommer fram i denna undersökning visar att det finns ett behov av elevvårdsmaterial som möjliggör för eleverna att arbeta med sin emotionella intelligens och utveckla en social förmåga som kommer att hjälpa barnen att klara sig bättre i livet i framtiden. Den sociala förmågan, arbete i grupp och en förmåga att kunna sätta sig in i andras tankar och känslor samt lära sig behärska sina aggressioner, bör få en större plats i skolan än den har idag. Den traditionella skolundervisningen som koncentrerar sig på ämnesinläring måste också ge plats för en annan typ av undervisning i framtiden, undervisningen som utvecklar social kompetens. Ett intressant resultat är att det inte räcker med en dos av social kompetens-undervisning, utan undervisningen skall fortgå under hela skoltiden och hela skolan skall helst vara engagerad i samma projekt, för att resultatet skall bära långt.

Resultatet visar alltså på att det är nytta med elevvårdsmaterialet och man utgående från problemområdet hos eleven, kan välja ett lämpligt material som syftar till att hjälpa eleven i hans eller hennes besvärliga situation.

8.1. Resultat i förhållande till forskningsfrågorna

- Vilka områden fokuserar elevvårdsmaterialet på?
- Vilken är den teoretiska grund som elevvårdsmaterialet baserar sig på?
- Finns det belägg inom forskningen för de områden elevvårdsmaterialet fokuserar på?

Forskningsfråga 1 besvaras bäst genom de temaområden som steg upp ur elevvårdsmaterialet/instrumenten när materialet genomgicks. Instrumenten fokuserar främst på följande områden: Kommunikation, Uttryckande av känslor, Problemlösning samt social och emotionell utveckling. Svaret på forskningsfråga 1 är alltså de begrepp som stigit upp ur materialet och innehållet i dem.

Man kan konstatera att materialet fokuserar på de områden som enligt forskningen bygger upp en god självkänsla. Materialet innehåller variationer och koncentrerar sig på olika saker, men målsättningen med att göra känslorna medvetna för barnet är densamma för allt material.

Forskningsfrågorna 2 och 3 koncentrerar sig på den teoretiska grund som finns för instrumenten samt frågar sig om det finns belägg för användande av instrumenten.

Den teoretiska grund materialet baserar sig på, finner man i de sökord som berör materialet. Kommunikation, social och emotionell utveckling, problemlösning och uttryckande av känslor är de områden som steg fram ur materialet och behandlas närmare i följande kapitel. Oberoende av orsak till psykiskt illamående bör problemet ta till tals i ett så tidigt skede som möjligt för att man skall kunna hitta lösningar på situationen.

Den tredje forskningsfrågan gällande belägg i forskningen för de områden materialet baserar sig på besvarades så tillvida att direkta forskningsresultat kunde finnas endast i ett fall, ”Stegvis”. Forskningen visar dock att elevvårdsmaterialet och dess målsättning stöds av forskningsmaterial.

Materialet Valo stöder sig på forskningsresultat och är upplagt enligt det.

Vi mobbar int’ - materialet bygger också på teoretisk grund och via sin referenslitteratur framkommer att materialet har planerats utgående från teoretiska forskningar och resultat vad gäller de områden som behandlas i instrumentet.

Vad gäller styrkekorten och Nallekorten fanns inte i manualen referenser som syftade på vilken teoretisk grund materialet baserades på.

8.1.1. Den viktiga kommunikationen

I artiklarna kommer fram olika tankar gällande kommunikation.

Många barn har problem i skolan för att de inte kan avläsa de sociala koderna hos sina klasskamrater. Deras oförmögenhet kan göra dem till offer för mobbning och gör den akademiska inläringen till en stor utmaning för dem. (Docksai 2010,s 12) Många barn som börjar sin skolgång, använder sin energi till att lära sig att fungera i en grupp, kunna leka med andra, följa instruktioner m.m. samtidigt som undervisningen blir lidande och barnet inte orkar ta emot information av läraren.

En undersökning gällande verbal kommunikation i förhållande till ergoterapi tar fram att den kommunikativa processen och användande av det verbala språket är speciellt viktig i den psykosociala ergoterapi då klientens problem är kopplade till problem man inte direkt kan observera (Eklund & Hallberg 2001,s.2) Ergoterapeuten använder verbal kommunikation i syfte att skapa ett terapeutiskt förhållande till klienten, för att uttrycka känslor och erfarenheter, för att göra upp planer eller vårdplaner, för att uppnå speciella

mål, för att evaluera och följa upp det man gjort. (s.9) Ergoterapeuten som arbetar inom det psykiatriska området använder sig ständigt av verbal interaktion med klienten. Ergoterapins fokus är ändå på aktiviteten. (Eklund & Hallberg 2001,s.14)

Docksai konstaterar i sin artikel att det gäller att vara mycket uppmärksam på hur barn är uppfostrade och hurudan miljö de kommer ifrån. I vissa kulturer är det till exempel inte respektfullt att se en vuxen i ögonen, när det i andra kulturer är en artighetsyttring. De kulturella skillnaderna kan vara stora. (Docksai 2010,s.13) Detta kommer tydligt fram i en skolklass där olika slags barn från olika familjer sammanförs. Skillnaderna kanske inte är lika markanta , som gällande barn ur helt olika kulturer, men tillräckligt stora för att eventuellt åstadkomma svårigheter i kommunikationen.

Man kan konstatera att trots att man arbetar med ett material är det kommunikationen mellan den vuxna och barnet som är det viktigaste. Elevvårdsmaterialet är ett medel i kommunikationen som hjälper till att öppna samtalet om de egna känslorna och tankarna. För eleven är det en lättnad att man öppet talar om saker som kanske hemma är förbjudna att tala om eller som väcker ångest. Elevvårdsmaterialet gör det lättare att komma in på ämnen som är känsliga.

8.1.2. Den sociala och emotionella utvecklingen

Cook & al konstaterar att om ett barn har bristande social kompetens finns det större risk för anpassningssvårigheter och psykopatologi som vuxen. Det finns en större risk att barnet involveras i tråkigt uppförande, låg akademisk insats, depression, social tillbakadragenhet eller andra allvarliga emotionella beteendestörningar.(s.2) Detsamma konstaterar Docksai när han säger att möjligheten att utveckla positiva kamratrelationer är av stor betydelse för barnets utveckling.(s.2)

I kontrast till det leder träning av sociala färdigheter till en utveckling i positiva relationer, bättre skolresultat m.m. Social förmåga är ett beteende som måste bli inlärt och som kan utvecklas, den utgör grunden för interventionen.

Barn med socioemotionella problem kan få hjälp. Man har upptäckt att den sociala kompetensen kan byggas upp i rätt omgivning med rätt människor, men kan också förvärras i ”fel” situationer. Kommunikativ kompetens i förhållande till social kompetens kan alltså variera. (Thygesen, 2000)

Lim & al. presenterar en ergoterapeutisk modell som skall hjälpa ergoterapeuter att hjälpa barn med sociala problem. Hon strävar efter att öka ergoterapeuternas förståelse för social kompetens, genom att använda ergoterapeutiska modeller. Hon vill också presentera existerande modeller för social kompetens och tydliggöra relevansen till ergoterapin och utveckla de sociala komponenterna i vården. (2000, s. 470) Ett barns sociala kompetens är definierad som en lyckad respons eller positiv framställning i sociala situationer. För att lyckas lösa sociala problem fordras en aktiv plan eller strategi. (Lim& al. 2000,473) Ergoterapeuten har en viktig roll att hjälpa barn att

engagera sig i dagliga sociala utmaningar och hjälpa till att öka barnets livskvalitet genom att förändra deras sociala interaktioner. (Lim & al. 2000,s.477)

Kalland talar om samfund som individen strävar efter att höra till. Ett tryggt samfund är ett samfund, där barnet tryggt kan ge uttryck för sina tankar och känslor och de tas emot som betydelsefulla och värdefulla. Alla behöver ett samfund som är uppbyggt på kommunikation och grundar sig på dialog och där man ärligt är intresserad av samfundets medlemmar. Ett barn som blir uppskattat kan också uppskatta andra. Ett gott självförtroende utvecklas. Barnet inser att ”jag är bra så här och han är bra så där!” Det är också lättare att ta till sig samfundets regler när man känner att man hör dit. (Kalland 2010) Önskvärt är att hemmet skall utgöra det första samfundet för detta men också skolan skall kunna erbjuda denna form av samfund.

Eleven skall i skolan känna att hon eller han har en egen plats i klassen där man tryggt kan uttrycka sig och tala om känslor och tankar utan att andra skrattar åt en. En förutsättning för det är att barnen har förmåga att leva sig in i en annans situation och försöka förstå, trots att man själv tänker och upplever saker annorlunda.

8.1.3. Problemlösning

Det finns större förutsättningar att lyckas med problemlösningstrategier om alla barn använder sig av samma vokabulär och problemlösningssmodeller. barn har större förutsättningar att ta till sig och notera andras goda beteende, om de har fått samma utbildning själv. Till dylik undervisning finns möjligheter i en vanlig skolklass. Skolklassen utgör här ett ” litet samhälle” och barnen får de kunskaper de behöver för att fungera logiskt idag och senare i livet.

Frey presenterar en modell för problemlösning, i sin artikel gällande ”second step” Man kan lära sig perspektiv-tänkande, problemlösning och överlevnadsstrategier. Barnet gör beslut och har lärt sig hur man gör dem. Problemlösning kan läras via intervention. a) identifikation av problemet, b) brain-storm-lösningar c) Är det tryggt? Är det rättvist? Hur upplever andra det? Fungerar det? d) Välj en plan och pröva en lösning e) Evaluera om planen fungerar och vad som skall göras nu. Eleverna lär sig detta som hypoteser och senare i verkliga livet.

Aggressiva barn har svårigheter på många områden gällande problemlösning. Det har också visat sig att barn som själva är utsatta för aggressivt beteende, beter sig aggressivt i konfliktsituationer. (Frey 2000 s. 3)

Problemlösningssmodeller fungerar bra bara de blir ordentligt inlärd. Det känns tryggt för barnet att veta vad man skall ta sig i besvärliga situationer istället för att p.g.a. osäkerhet till exempel ta till knytnävarna för att reda upp en situation.

8.1.4. Uttryckande av känslor

Aggressioner i barndomen leder till ett högriskbeteende senare i livet. Tidigt ingripande kan minska aggressivt beteende i ungdomen. Målet är att hitta alternativ till aggressiviteten. Barn med beteendeproblematik kan utvecklas genom att iaktta barn med större kompetens att använda sitt språk, strategier och förmågor.(Frey 2000) Kimber har i sina undersökningar kommit fram till samma sak: Namngivande av känslor påverkar den mentala hälsan positivt.

Unga människor som klarar av att behärska sina känslor och känslöbetonande beteende, är mindre benägna att bete sig aggressivt och mer benägna att bete sig socialt kompetent. (Frey 2000)

Den emotionella sidan hos barn blir ofta inte tillräckligt uppmuntrad. Barn blir ofta uppmuntrade att inte gråta, inte skratta eller ha för högt ljud. De finländska barnen uppmuntras inte i tillräckligt hög grad till att använda sin fantasi, den emotionella sidan blir kvävd.

I Sverige har Birgitta Kimber utarbetat ett program för social och emotionell träning i grundskolan, kallad EQ-träning. Hon skriver i sin studie att barn som fått sådan träning, lever sundare liv. De klarar kriserna i tonåren utan att bli aggressiva och har i allmänhet mindre psykiska problem än andra tonåringar. Träningen sker medvetet och hjälper barnet att sätta ord på sina känslor, vilket i sin tur bygger upp självförtroendet.(Kimber 2008,2)

Empati tas också upp som ett viktigt område, att ta emot, förstå och kunna svara på andra människors känslor. Kapaciteten att dela en känsla med en annan hör också starkt ihop med empati. (Frey 2000,s.8) Många barn i dagen skola har svårt att leva sig in i en annan människas känslor och upplevelser.

Romantschuk-Pietilä citerar barnpsykiater Heidi Somersalos doktorsavhandling, konstateras att det finns ett starkt samband mellan en medveten satsning på

klassandan, elevernas inlärningsresultat och elevens psykiska välmående. Enligt undersökningen kan positiva skolupplevelser till och med kompensera bristande socioekonomiska förutsättningar, skriver Romantschuk-Pietilä i sin inledning i materialet ”Vi mobbar int” En medveten satsning på en trygg skolmiljö för barn och unga kan förebygga tidig utslagning, till exempel mobbning.(2003)

Mobbningen är svår att styra då det är känslorna som styr och inte förnuftet. Därför är det viktigt att lära sig förstå sina egna känslor. Man uppmanar också föräldrarna att lära barnen innebörden av empati.

Det mest aktuella antimobbningsprojektet just nu är Kiva-Koulu- Kiva Skola, som har utvecklats i Finland som ett samarbete mellan Åbo Akademi och Centret för inlärningsforskning. (Oppimistutkimuskeskus).I maj 2007 gjordes en kartläggning på 700 barn i årskurserna 3 – 5. Andra delen av undersökningen gjordes hösten 2008, då 39

kontrollskolor deltog i undersökningen. År 2009 är redan 1400 skolor i Finland med i projektet.

Åtgärderna stöder sig på långvarig forskningsinformation gällande faktorer som påverkar gruppen och individen. I det första resultatet kan man konstatera att 16% av barnen är utsatta för mobbning 2 – 3 gånger per månad. Av pojkarna hade 72 % en eller flera skolkamrater som skyddade dem. Av flickorna var motsvarande antal 83%. Pojkarna koncentrerade sig mera på verbal mobbning och utelämningsmobbning. Flickorna utövade mera indirekt mobbning, genom till exempel ryktesspridning eller mobbning per telefon och per nät. (Kiva Koulu 2010)

Ett barn känner sig tryggt när omgivningen är ”sann” emotionellt och kognitivt. Det betyder att man talar om saker med deras rätta namn, man ger dem också en känslomässig betydelse. Barnet behöver förbereda sig för världen i en trygg omgivning med vuxna som stöder och fungerar som en spegel för barnet. Efter det är barnet bättre förberett att möta världen utanför hemmet och söka sig nya samfund att bli medlem i. (Kalland 2010)

Forskningsresultaten gällande empati, problemlösning och självkontroll stärker tanken på att det finns ett behov av olika instrument som tränar detta. I flera artiklar kom det fram att träning av sociala och emotionella förmågor lönar sig. Det visade sig att träningen skall vara fortgående under flera år, för att visa fortgående resultat under flera år.

Elevvårdsmaterialet koncentrerade sig på olika sidor av samma sak, men målsättningen var ändå barnets välmående och strävan att underlätta situationen för eleven genom att behandla problemområdena.

En del av materialet kan användas i förebyggande syfte, barnet lär sig strategier och system hur man behandlar olika situationer och hur man kan behärska sina aggressioner, här kan man nämna instrumenten Stegvis och ”vi mobbar int’.

Instrumentet Valo lämpar sig bäst för att användas med barn som upplever stress och illamående av olika orsaker.

Styrkekorten och Nallekorten lämpar sig både i förebyggande syfte men också när det gäller att behandla känslor som väckts i och med en besvärlig situation.

8.2. Sammanfattning

Elevvårdsmaterialet som var utgångspunkten i detta arbete innehåller material som tränar social kompetens hos barn i skolåldern. Materialet tränar också uttryckande av känslor, problemlösningssmodeller och uppbyggandet av en sund självkänsla.

Genom analysering av forskningsartiklar och forskningsarbeten har det framkommit hur viktigt det är för barnets utveckling och förmåga att klara sig i livet i fortsättningen att

barnet lär sig uttrycka sina känslor och tankar. Skolan ställer nya krav på barnen. Barnet måste ta ansvar, dela de vuxnas uppmärksamhet med många andra barn. Samtidigt måste man lämna bakom sig en del av barndomen och livet består mera av olika krav och förväntningar som det kan vara svårt att nå upp till.

Barnet behöver modeller och inläring för att klara av krisskeden i livet. Många barn utsätts hemma för olika slag av svårigheter och har kanske ingen att tala med. Elevvårdspersonalen har en mycket viktig och ansvarsfull roll i arbetet med barnen då man inom elevvården kan erbjuda barnen en trygg och strukturerad metod att behandla sina problem.

Forskningen visar att det finns ett stort behov av att lära barn tala om känslor och behandla dem. Inte bara med tanke på att klara av skollivet utan med tanke på framtiden och vidare sociala kontakter i samhället, behöver barnen träning i att lära känna sig själv och sina egna känslor. Skolan bör ta sitt ansvar och arbeta med de egenskaper som bygger upp starka och ansvarstagande medborgare som också har förmåga att ta hänsyn till andra individer.

Forskningen visar att träningen skall räcka länge, flera år, för att vara effektiv, det visade sig också att hela skolan gärna skall vara engagerad i projektet för att uppnå de bästa resultaten.

Med tanke på tiden i skolan skall barnet få uppleva trygghet och att någon lyssnar på barnet och ser det. Material som stöder detta borde tas in i skolorna i ett tidigt skede och regelbundet byggas upp. Ett nytt tänkesätt inom skolvärlden som satsar på den emotionella utveckling, belönar barnen längre fram i livet.

8.3. De inkluderade artiklarnas bevisvärde

Artiklarna bedömdes enligt de checklistor som finns i boken ” Att göra systematiska litteraturstudier” av Forsberg & Wengström. Kvalitetskrav på vilka studier som skall ingå i forskningsöversikten bör specificeras. Följande övergripande frågor är viktiga att besvaras: Vilket är syftet med undersökningen? Vilka resultat erhöles? Är resultaten giltiga? Det är viktigt att klargöra studiens syfte, frågeställningar, design, urval, mätinstrument, analys och tolkning. Studiens publiceringsår ger också viktig information. (Forsberg & Wengström, 2008,122) I detta arbete bedömdes artiklarna enligt de modeller som finns i boken gällande systematiska litteraturstudier och kvalitativ forskning, enligt graderingen starkt bevisvärde, måttligt bevisvärde och lågt bevisvärde. (Forsberg & Wengström, 2008, 123, 194 och 206) Bevisvärdet presenteras i bilaga 2.

9 DISKUSSION

En viktig faktor som steg fram under arbetets gång, var hur mycket i arbetet med barn som är beroende av kommunikationen. Oberoende vilket material man använder, är det interaktionen mellan personerna som spelar en stor roll. Det är viktigt att man strävar efter att situationen är så trygg och förtroendeingivande som möjligt samt att barnet får all vår uppmärksamhet och vi vill lyssna och förstå samt att vi är närvarande här och nu. Det är också viktigt att den som använder sig av elevvårdsmaterialet är välbekant med innehållet och kan anpassa materialet efter situationen och planera tillfället med eleven.

Ergoterapins grundläggande filosofi grundar sig på olika modeller av hälsa. Målet är att få mera kontroll över sitt liv. Morris & al poängterar individens upplevelse av lycka och känslan av att kunna behärska och ha kontroll över sitt liv i relation till psykosocialt välmående. Alla individer behöver uppleva känslan av att kunna vara tillfreds med sig själv och sätta sig in i ett meningsfullt psykosocialt sammanhang. Jag ser att ju mera övning och hjälp barnen får för att uppnå dessa förmågor, desto stötte möjligheter har de att bli samhällsfungerande sociala medlemmar som upplever välmående i livet.

Kommunikationen kunde ha fått ett större utrymme i arbetet då den utgör en så viktig del i användandet av elevvårdsmaterial. Det talade ordet, kroppsspråket och kontaktskapandet på olika plan är grunden för samarbetet med barnet.

Frågor gällande etik, väcktes också under arbetsprocessen. Också det ämnet kunde vara intressant att utveckla mera, till exempel värdegrunder och vad som anses rätt eller fel.

I undersökningen kom jag fram till att det är viktigt att använda sig av material i skolan, som bidrar till att öka elevernas kunskaper gällande känslor, kommunikation, social och emotionell utveckling. Det skulle vara viktigt att integrera denna typ av undervisning i fortsättningen redan i de lägsta klasserna och använda dem genom hela skoltiden, för att uppnå de bästa resultaten.

En viktig faktor i allt detta är vårdnadshavarnas stöd. Det är ytterst viktigt att vårdnadshavarna är medvetna om att skolan stöder denna typ av undervisning och att man samarbetar och strävar mot samma mål både i familjen och i skolan. En regelbunden kontakt hem leder till bättre resultat och barnet märker att flera personer bryr sig om hans eller hennes utveckling och välmående. I kontakten hem är det väsentligt att kontakt också hålls då det går bra för eleven och inte bara då det uppstått problem. Tidsbrist gör att vårdnadshavarna oftast bara får kontakt hem från skolan när det redan har uppstått problem och inte när det går bra.

Metoden i arbetet är kvalitativ forskning och litteraturgranskning. I detta arbete har litteraturgranskningen varit den metod som känts motiverad. Det svåraste under processen visade sig vara att hitta lämpliga forskningsartiklar gällande de ämnen som är relevanta för arbetet. De vetenskapliga artiklarna har jag hämtat på nätet genom försök och misstag. Jag anser ändå att metoden för detta arbete var den rätta gällande materialet. Syftet var att kartlägga innehållet i materialen, vilket till största delen gjordes

utgående från de manualer som följde med materialet. Manualerna gällande Styrkekorten och Nallekorten, kändes begränsade och i dem uppgavs mest olika sätt att använda instrumenten istället för bakgrund och tidigare forskning gällande materialet.

Urvalet i arbetet gjordes på basen av de material som används inom den svenska elevvården i Borgå. Urvalet innehöll olika slag av elevvårdsmaterial. I detta skede av arbetet skulle jag ha valt endera Styrkekorten eller Nallekorten, och inte båda, då de påminner så pass mycket till sin utformning och sitt innehåll om varandra. Korten är dessutom utvecklade av samma person. Man kunde tänka sig att EQ-materialet, som också används i Borgå, hade varit ett bättre val. I forskningen har det framkommit att EQ-materialet grundar sig på vetenskapliga forskningar, vilket inte tydligt framkommer gällande det andra materialet, förutom Stegvis.

9.1. Förslag på fortsatt forskning

Det kunde vara intressant att göra en undersökning, där man använder något av elevvårdsmaterialen med elever och jämför den gruppen med en grupp som inte använder materialet i undervisningen. I flera av de skolor jag arbetar används idag materialet Stegvis som en del av den regelbundna undervisningen. Stegvis-materialet i dessa skolor sträcker sig bara till de två första klasserna och det kunde vara givande att ha material som sträcker sig genom hela lågstadietiden.

En annan intressant tanke kunde vara att intervjua barn med vilka man använder materialet och höra deras upplevelser om och hur de upplever att materialet är till stöd och hjälp för dem i olika krissituationer.

10 REFERENSER

- Alanen,A. 2001. *Lapsuus yhteiskunnallisena ilmiönä – Sosiologia ja sukupuolijärjestys I* verket ” *Lapsuudesta vanhuuteen – iän sosiologiaa*” red. Sankari,A & Jyrkäri,J
Tampere vastapaino
- Allardt,E. 1989.*Having, loving, being* Julkaisuja 2/2000 red. Ulrica Gabrielsson
- Almqvist,F. 2004. i verket *Lasten ja nuorisopsykiatria – Duodecum, Gummerus,*
Jyväskylä
- Antikainen & al. 2006. *Kasvatussosiologia.* Helsinki :WSOY
- Asikainen – Virtakoivu. 2002. *Tarkkaavaisuushäiriöiden helpottaminen koulun keinoin*
Erityispedagogiikan Pro-Gradu-tutkielma Jyväskylän YO
- Barkley, R.A.1990. *Attention – Hyperactivity disorder* i verket E.J Masch & Barkley
”Treatment of Childhood disorders” New York , The Guildford Press
- Barnaombudsmannens årsrapport 2008* www.sttinfo.fi
- Björk, J. 2009. “*Barnskydds barn I skolan*” Fackuppsats i specialpedagogik / Öppna
universitetet Hangö sommaruni
- Borgå Stad elevvård / www.borga.fi 2009
- Barnskyddslagen 2007 –Stöd för skolgång § 4179
- Bäckström,Höglund 2003.*Varför måste allting vara och se ut som förut?” Barn har
rätt*” Primerose Friskola Östersund, uppsats för kvalitetsmässan 2003
- Christiansen, Baum, Bass-Haugen. 2005.*Occupational Therapy performance,
participation and wellbeing.*
- Cook & al. 2008. *Social skills training for secondary Students with emotional and/or
Behavioral Disorders : A review and Analysis of the Meta-Analytic Literature 2008-*
Journal of Emotional and Behavioral Disorders Sep 2008 vol 16 Iss. 3
- Creek, J.2008. *Occupational Therapy and Mental Health,* Second edition, Churchill
Livingstone
- Deal, R .2008. *The Bears / Strenght cards 2007 och 2008 /* Australia
- Docksai, R. 2010. *Teaching Social Skills –The Futurist 2010 World Future Society*
Hämtad 14.4 2010
- Eklund & Rahm-Hallberg. 2001. *Psychiatric occupational therapists’ verbal interaction
with their clients,* Occupational Therapy International 2001, no8

- ENOTHE/COTEC Occupational Therapy Description, jan 2006 (ENOTHE – European Network of Occupational Therapy, www.enothe.hva.nl) (COTEC – committee of Occupational Therapists for the European Communities, www.cotec-europe.org)
- Eriksson & Arnkil. 2007. *Huoli puheeksi* – sosiaali ja terveystalouden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Terveystalouden ja hyvinvoinnin laitos – Kansanterveyslaitos ja Stakes 2009
- Finlands lag –www.suomenlaki.com
- Fleischer,A& Merrild,L. 2007. *Insikt och beteende på barnets nivå* – Studentlitteratur , Denmark Narayana Press
- Forsberg,C. & Wengström,Y 2008. *Att göra systematiska litteraturstudier* Natur och kultur, Stockholm
- Frey,K & al. 2000. *Second Step: Preventing Aggression by Promoting Social Competence – Journal of Emotional & Behavioral Disorders* , vol 8,issue 2
- Gislason, B. & Löwenberg, L. 2010- *Stegvis-* material
- Hakkarainen. 2002. *Kehittävä esiopetus ja oppiminen* ” Jyväskylä PS- kustannus 2002
- Hannula, L. 2007. Tillgängligt: *Kielellisten taitojen yhteydet mielen teoriaan 3 – 6 vuotiailla lapsilla* Psykologian pro-gradu-tutkielma. Hämtat 7.3 2010
- Harava-projekti*. 2000 – 2004 Lastensuojelujärjestöjen ja julkisen sektorin yhteistyö
- Hautamäki & Hautamäki. 2005. Tillgängligt:*Suomalaisnuorten sosiomoraaliset minäkuvat hyveen jälkeisenä aikana. Alkaako sosiaalisen kameleontin aika?* 2005 Hämtat 3.3 2010
- Helsingin kaupungin kotisivu 2009. Terveystalouden keskus – *Lapsen ja nuoren elämäntalouden hallinta* tillgängligt: www.Helsinki.fi/Terveystalouden keskus Hämtat: 12.3 2010
- Hintikka, K . 2010. Tillgängligt:*Varhainen puuttuminen valtasuhteena. Huoli, valta ja tiedon tuottaminen varhaisen puuttumisen käytännössä.* Pro-gradu-tutkielma Tampereen YO Hämtat 12.3 2010
- Holme,I. & Solvang,B. 1997. *Forskningsmetodik , om kvalitativa och kvantitativa metoder*,studentlitteratur, Lund 1991, 1997, för svensk upplaga
- Holmsten, S. 2002. *Ett psykosocialt perspektiv på barn i behov av särskilt stöd – att arbeta med särskilt stöd.*/ Stockholm, skolverket Liber Artikel
- Holopainen, N. 2007. *Valo –materiaali* WSOY oppimateriaalit Oy 1.painos 2007
- Honkanen – Suomala. 2007.*Oppilashuollon käsikirja*, Tammi, Otava, Keuruu

- Jakobsen,D. 2002. *Vad, hur och varför ? Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen*. Studentlitteratur Lund
- Järventie & Sauli. 2001. *Eriarvoinen lapsuus* WSOY Kasvatus ja kasvaminen – Kansalaisfoorumi
- Kalland,M. 2010. *Tulevaisuus minussa . Lapsen oikeus kiinnittyä yhteisöönsä./ etusivu / Vetensk.artikel* <http://www.minedu.fi/etusivu/arkisto/2010/1803/globaalivastuu.html>
- Kallio – McDowell. 2004. *Nuoret ja mielenterveys* – Pro-gradu tutkinto Helsingin YO Hämtad 12.3 2010
- Kannasto – Puhakka. 2004. *Tarkkaavaisuushäiriöinen lapsi koulussa -Kasvatustieteiden pro-gradu tutkielma* Joensuun YO Hämtad 12.3 2010
- Kemppinen, P. 2004 *Lasten ja nuorten tunne-elämän häiriöt* – Vantaa/ Kustannusvalmennus P&K Oy
- Ketokivi, K. 2005.*Aikuistumisen ja perheen ristiriidat pidentyneessä nuoruudessa - Nuorisotutkimusverkosto 2005 I verket: Aikuisuutta etsimässä*
- Kielhofner,G. 2007. *Conceptual Foundation of Occupational Therapy* Fa. Davies company, Philadelphia2004
- Kimber,B.&Sandell,R. & Bremberg,S. 2008.*Social and emotional training in Swedish Classrooms for the promotion of mental health, result from an effectiveness study in Sweden* Health Promotion International.- Oxford University Press, 2008
- Kiva koulu 2010, www.nuorisopsykiatrinen-yhdistys.org
- Klefberg, J. & Ogden, T.2003 *Barn och nätverk – ekologiskt perspektiv på barns utveckling och nätverksterapeutiska metoder i behandlingsarbetet med barn*. Liber
- Lim S. & Rodger S. 2008. *An Occupational Perspective on the Assessment of Social Competence in Children* British Journal of Occupational Therapy 71
- Lindqvist,M.2002 *Hyvä, paha ja pyhä*. Otava
- Lindstedt, H. 2008. *Teoretiska referensramar inom psykiatrisk ergoterapi / internet*
- Lougher. 2001. *Occupational Therapy for Child and Adolescent Mental Health /* Harcourt Publishers limited
- McCrae,J. 2009. *Emotional and Behavioral Problems Reported in Child Welfare Over 3 Years* – Journal of Emotional and Behavioral Disorders, ,nr.1
- Mickelsson,K. 2001. *MBD ja AHD sekä MBD-oireyhtymä pohjoismaisen asiantuntijaryhmän mietintö* Suomen lastenhoitoyhdistys 2001

- Mielenterveysseura 2009. *Miten autan oppilasta opettajan keinoin?*
<http://urn.fi/URN:NBN:fi>
- Morris & Hawes & al. 1990 *Designing the National Resident Assessment Instrument for Nursing Homes*. *Gheontologist* 30
- Moyles, J. 2001. *Just playing? The role and status of play in early childhood education*.
 Buckingham Bristol, Open University Press
- Närhi, V. 1999 *Tarkkaavaisuushäiriöinen lapsi koululuokassa*. Porvoo WSOY
- Palovaara, M. 2008. *Yhteisöllisyys kunniaan – Lasten ja nuorten sosiaalisen kehityksen turvaaminen koulussa ja päiväkodissa* –<http://sokl.joensuu.fi>
 verkkojulkaisut/monitiet /pdf
- Penttinen, H. 2009. *Aseman lapset*– Suomen mielenterveysseura
- Perrotta, F. 2010. *Disability of student in school age*, JPES Journal of Physical Education and Sport, vol.26, no 1
- Puura, M. 2004. *Oppilaan hyvinvointi ja oppilashuolto*, työryhmän muistio-
 opetusministeriö
- Romancuk – Pietilä, 2003. *Vi mobbar int'*, Frams tryckeri, Arcada
- Santanen, S. 2001. *Tarkkaavaisuushäiriö arjessa* – MBD-lehti 1/ 2001
- Sario, A. 2004. *Haastava leikki lasten toimintaterapiassa* – Tointaterapeutin progradu-
 tutkielma Jyväskylä YO Tillgänglig: Doria, Osallistuva leikki: Ideapiiri
 toimintaterapian konsultaatiomenetelmänä päiväkodissa. Hämtad 7.3 2010
- Satka, M. 2009. *Varhainen puuttuminen moraalinen käänne ja sosiaalisen
 asiantuntijat-* Yhteiskunta-politiikka 74, artikkeli
- Sihvonen, E. 2005. *Lasten ja nuorten pahivointi, vanhemmuus julkisuuden valokeilassa*
 – Sosiologian Pro-Gradu , Helsingin YO
- Sinkkonen, J. & Pihlaja, P. 1999. *Ulos umpikujasta*, Porvoo, WSOY
- Solantaus, T. 2004. *Näkymätön lapsi päivähoidossa* [https://
 publications.theses.fi/bitstream](https://publications.theses.fi/bitstream)
- Somersalo, H. 2002. *School environment and Childrens mental well-being 2002*
 Doktorsavhandling Tillgänglig : Doria.fi. Hämtad 3.5 2010
- Suomen mielenterveysseura 2009 *Miten autan lasta opettajan keinoin?* Pedanet
- Suontausta – Kyläinpää. 2008. *Kouluterveyspäivät* – luento 2008

- Tainio, V-M. 2001. *Lasten ja nuorten mielenterveys* / teos Lasten erityishuolto ja opetus Suomessa Lastensuojelun keskusliitto
- Tahkokallio. 2003. *Mitä tehdä levottomille lapsille?* Helsinki WSOY
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL Julk.21.6 2007 päiv. 4.3 2009
info.stakes.fi/verkostomenetelmat/vyohykkeisto
- Thygesen, R. 2000 *Special Education Research in Norway: An Update*, Academic Search Elite, vol.8 iss.4, EBSCO
- Tibir – projektet 2003 - 2005 – rapport- *Tidig identifikation av barn i riskzonen*
www.fskompetenscentret.fi
- Torniainen, T. 2004. *Leikin tulisi olla esiopetuksen tärkein juttu* Kasvatustieteen Pro.gradu tutkielma Jyväskylän yliopisto, varhaiskasvatuksen laitos
- Varpu – Hanke . 2001 – 2004. Lastensuojelun keskusliitto Stakes 2001 – 2004
- von Bruun, A. 2003 – 2005 – *Tidig identifikation av barn i riskzonen*
- Ylä-Rautio-Vaittinen, K. 2007. Föreläsning om elevvården, Borgå
- Zemke & Clark, 199 *Occupational science* , Philadelphia F.A. Davis Company
- Övreeide, H . 2001. *Samtal med barn-* Studentlitteratur Lund

BILAGA 1

Symptom på psykiskt illamående hos barn / Symptomen är sammanställda ur olika verk, 1-16 Kallio, McDowell, 17-21 Tainio, 22-26 Tahkokallio, 27 – 30 Mielenterveysseura och 31 -35 Penttinen. Flera av symptomen tas upp i alla verk:

- Sömnsvårigheter
- Mag- och huvudvärk
- Känsla av hopplöshet
- Avståndstagande från sig själv och andra
- Överaktivitet
- Aggressivitet
- ”Släpper” ingen nära
- Depression
- Trötthet
- Oro
- Ångest
- Stress
- Inlärningssvårigheter
- Rygg- och nackbesvär, svindel
- Koncentrationssvårigheter
- Störande uppträdande (Kallio, McDowell 2004,7)
- Rädslor
- Ångeststörningar som skolfobi
- Noggranhetsproblematik
- Hyperaktivitetsproblematik
- Trots (Tainio 2001,211)
- Svårigheter att vänta på sin tur
- Svårigheter att hållas på sin plats

- Våldsamhet
- Tillbakadragenhet
- Dålig inre kontroll (Tahkokallio 2003,99 – 103)
- Panikstörningar
- Andnöd
- Rädsla för sociala situationer
- Illamående (Suomen mielenterveysseura 2001)
- Överpresterande
- Retande och mobbning av andra
- Utslagenhet
- Hjälplöshet
- Skuld känslor (Penttinen, H. Aseman lapset, 2009)

Författare	Artikel	Årtal	Forskningsmetod	Syftet	Resultat	Bevisvärde
Cook, & al	Social Skills Training for Secondary Students With Emotional and/or Behavioral Disorders	2008	Litteratur studie	Att undersöka nyttan av social träning för barn med emotionella och beteendestörningar	Det är effektivt att träna sociala funktioner med barn med socioemotionella störningar. Nyttan är större ju tidigare man inleder träningen.	Starkt Bevisvärde
Docksai Rick	Teaching social skills	2010	Litteratur studie	Hur påverkar utbildningen i sociala och emotionella förmågor, barnen.	Barn som har möjlighet att utveckla positiva kamratrelationer har större möjligheter att klara sig senare i livet genom träning i skolan.	Måttligt Bevisvärde
Eklund Mona & Hallberg Ingalill	Psychiatric occupational therapists' verbal interaction with their clients	2001	Kvalitativ studie	Undersöka i hur stor mån ergoterapeuter använder sig av verbal kommunikation med klienter.	Verbal kommunikation med klienter är av största vikt i en egoterapeutisk terapiprocess.	Starkt Bevisvärde
Frey Karin & al	Second Step: Preventing Aggression by Promoting Social Competence	2000	Litteratur studie	Second-Step = Stegvis, är utvecklat för att minska aggressioner och främja social kompetens bland barn. Rekommendationer för användandet och utmaningar bedöms.	Studien visar att användningen av Stegvis, minskar aggressioner hos barn och ökar den sociala kompetensen.	Starkt Bevisvärde
Kalland Mirjam	Tulevaisus minussa-Lapsen oikeus kiinnittyä yhteisöön	2009	Litteratur studie	Barnet har rätt att höra till ett samfund	Det finns mycket att göra för att ge barnet en trygg start i livet	Måttligt bevisvärde

Kimber Birgitta, Sandell Rolf, Bremberg Sven	Social and emotional training in Swedish schools for the promotion of mental health: an effectiveness study of 5 years of intervention	2008	Kvalitativ studie	En utbildningsteknik i sociala och emotionella frågor från Amerika, prövas i Svenska skolor under en period på 5 år.	På fem av sju variabler gjorde man positiva resultat. Långvarig mobbningsfrånvaro kunde inte upptäckas.	Starkt bevisvärde
Lim Sok Mui	An occupational Perspective on the Assessment of Social Competence in Children	2008	Litteratur studie	Öka ergoterapeutens förståelse för social kompetens genom att använda ergoterapeutiska modeller, presentera existerande modeller,	Genom MOHO- Model of Human Occupation, kan vi förstå individens roller och beteende på ett vidare plan. Ergoterapeuten har en viktig roll här. Träning i social kompetens lönar sig.	Starkt bevisvärde
McCrae	Emotional and behavioral Problems Reported in Child Welfare Over 3 Years	2009	Litteratur studie	Ge en bild av barns emotionella och beteendeproblem samt depression och posttraumatisk stress	Barn med posttraumatisk stress har nytta av hjälp i ett tidigt skede	Starkt bevisvärde
Perrotta Francesco	Disability of student in schoolage	2010	Litteratur studie	Klargöra skolans uppgift i uppfostringssyfte också vad gäller den sociala personlighetsutvecklingen och den egna kroppens funktioner	Genom sportsliga aktiviteter utvecklas man inte endast fysiskt utan också mentalt och kognitivt.	Starkt bevisvärde
Thygesen Ragnar	Special education research in Norway : An update	2000	Kvalitativ studie	Att undersöka vilken typ av specialundervisning barn med svårigheter kan få i Norge.	Den kommunikativa kompetensen står i förhållande till den sociala kompetensen. Ger man inte barnen verktyg för interaktion fylls inte alla kriterier.	Starkt bevisvärde

BILAGA 3

7.1 Beskrivning av forskningsartiklar

De forskningsartiklar som har använts i detta arbete representerar olika områden som har en bindning till detta arbete.

1. Psychiatric Occupational Therapists' verbal interaction with their clients -Eklund och Hallberg skriver om den verbala kommunikationen som ergoterapeuter använder i arbetet med klienter. De beskriver ur ergoterapeutens synvinkel erfarenheter och uppfattningar i kliniskt arbete. De behandlar ergoterapeutisk teori, människosyn, omgivning och aktivitetens betydelse, inläring och meningsfullhet. Författarna har använt sig av intervjuteknik per post.

Det talade ordet kombinerat med en meningsfull aktivitet kompletterar och möjliggör ett dialogiskt samarbetsförhållande. Författarna konstaterar att verbal kommunikation med klienten är mycket viktig för ergoterapiprocessen. Speciellt inom den psykosociala ergoterapin betonas den kommunikativa processen och användandet av det verbala språket på grund av att klientens problem är kopplade till icke-observerbara faktorer. De ergoterapeuter som mest använde sig av verbal kommunikation relaterar starkt till en psykoanalytisk referensram. Det finns också en stark bindning mellan socialpsykologi och ergoterapi.

Ergoterapeuterna använder verbal interaktion i syfte att, skapa ett terapeutiskt förhållande, för att ge klienten möjlighet att reflektera och uttrycka känslor och erfarenheter, för att göra avtal, för att göra upp vårdplaner, för att medverka till att uppnå speciella mål, för att evaluera och följa upp det man gjort.

En målsättning kan vara att få det dagliga livet att löpa så friktionsfritt som möjligt. Den sociala aspekten är också viktig, undersöka relationer till familjen, vänner och samhälle, samt se på interaktionen mellan sig själv och andra.

Ergoterapeuter inom psykiatrin använder sig ständigt av verbal interaktion, ändå är ergoterapins fokus på aktiviteten, alltså en kombination av verbal interaktion och aktivitet.

Forskarna har använt sig av intervjuteknik per post. Det finns en klar målsättning med forskningen och en klar målgrupp. Sökord förekommer och metoden är beskriven. Slutledningen är klar och referenserna är mångsidiga och omfattande. Forskningen har ett starkt bevisvärde.

2. Special Education Research in Norway: An Update - Ragnar Thygesen har i Norge undersökt elever med svårigheter av olika slag och hur man möter deras behov i skolan idag. Forskningsfokus är på sociala, systematiska och omgivningens behov för hjälp och understöd på 1990-talet.

Undersökningen koncentrerar sig på döva och blinda barn, barn med emotionella eller beteendesvärigheter eller barn med inlärningsproblematik. Undersökningen bedömer livskvalitet och levnadsförhållanden ur ett socialt och politiskt perspektiv. Hur organiserar kommunen hjälp för barn med social och känslomässiga problem?

Thygesen talar om lekens roll och att det utvecklats en databas för lekmaterial som kan vara till nytta i undervisningen. Vidare forskning krävs gällande lekförmågan i förhållande till omgivningen, mänskliga förhållanden, språk, kommunikation och lekförmåga. Vidare önskas mera studier gällande den sociala kontexten och vilka processer som påverkar skolutövändet. Artikeln har ett klart syfte och undersökningsgrupp. Undersökningen är omfattande och referenserna är täckande och mångsidiga. Det framgår klart hur undersökningen är gjord, var och när. Artikeln har ett starkt bevisvärde.

3. Social and Emotional training in Swedish schools for the promotion of mental health: an effectiveness study of 5 years of intervention - Birgitta Kimber, Rolf Snadell och Sven Bremberg har gjort en undersökning i Sverige under 5 års tid. Undersökningen gick ut på att ta in ett program med undervisning i social – och emotionell inläring som koncentrerar sig på elevens självkontroll, sociala kompetens, empati, motivation och självmedvetenhet.

De konstaterar att enligt världshälsoorganisationen är mentalt illamående ett av de två viktigaste hälsoproblemen i hela världen. I artikeln konstaterar man att då nästan alla barn går i skola, är skolan en idealisk plats att lära ut social och emotionell kunskap. I deras program SEL- social and emotional learning, använder sig lärarna av kognitiva och behavioristiska metoder. Man konstaterar att en kort tids inläring också resulterar i en kort tids resultat. Det är alltså mera troligt att en längre tids träning ger bättre resultat på lång sikt.

Undervisningen sker i klassen, där läraren ger undervisning 45 minuter två gånger i veckan för de yngre eleverna och en gång i veckan för de äldre eleverna. Lärarna hade fått utbildning i metoden.

Undersökningen visar positiva resultat efter användningen av SEL. Undersökningen svarade positivt på 5 av 7 variabler. Mobbningen minskade i skolor med träning och varierade från år till år i jämförelseskolorna. Barnen blev mera bekanta med varandra i träningsskolorna, vilket utvecklade ett större ordförråd gällande hälsa, vilket i sin tur ledde till bättre mental hälsa. Man kom fram till att det krävs minst tre år av träning innan man ser tydliga resultat. Undervisningen har en större betydelse i emotionella än i sociala frågor. Artikelns syfte är klart, likaså genomförandet. Undersökningen är gjord i Sverige och sträcker sig över en period på 5 år. Referenserna är mångsidiga och källorna är till största delen ur CrossRef Web of Science och Medline. Artikeln har ett starkt bevisvärde.

4. Second Step: Preventing Aggression by Promoting Social Competence - Karin Frey, Miriam Hirschstein och Barbara Guzzo har skrivit en artikel gällande ”second step”-metoden. Programmet är det vi på svenska kallar ”stegvis” och som är ett av instrumenten i detta arbete. Programmet koncentrerar sig på tre olika områden, socioemotionell kompetens, empati, lösande av sociala problem och att klara av aggressioner.

Programmet vill erbjuda konstruktiva behavioristiska alternativ till aggressioner. Undersökningen visar att sociala och emotionella förmågor kan läras in och om man uppnår social och emotionell kompetens reduceras det aggressiva beteendet under ungdomstiden. Barn med beteendestörningar kan lära sig av andra mer kompetenta barn att använda ”rätt språk”, strategier och förmågor. Det finns större chanser att inläringen lyckas om barnen har samma vokabulär och problemlösningsstrategier.

Genom att introducera förmågan att se saker i rätt perspektiv, lösa problem och strategier för aggressivitet, lär sig barnen att ta ställning till vad man skall göra och hur man skall göra.

Artikeln poängterar vikten av empati, kapaciteten att förstå och kunna sätta sig in i en annan människas känslor. Aggressiva barn har svårigheter på många områden gällande lösande av sociala problem. Genom inläring kan man lära sig att lösa sociala problem. Unga människor som har förmågan att klara av sina känslor och känslorelaterade beteende har mindre risk att bete sig aggressivt.

I inläringen koncentrerar man sig på situationer som i allmänhet är stressutlösande för många människor, till exempel att möta kritik, bli lämnad utanför, eller beklaga sig. Lärarna har utbildats i ämnet och lektionerna skall hållas för klassen ca 2 gånger i veckan under flera år. Eleverna upplever att lärarna bryr sig om dem och elever som upplever att läraren bryr sig om dem fäster större uppmärksamhet vid det sociala ansvaret och de sociala målen. Man poängterar att det är viktigt att hela skolan är engagerad i utbildningen och att man har möjlighet att få skolning under hela sin skoltid.

Programmet innehåller diskussion, rollspel och möjlighet att lösa praktiska problem som kommer fram i skolan och klassen.

Förvånande är att varken lärare eller föräldrar upptäckte tydliga skillnader i skolningsgruppen och kontrollgruppen under det första året. Skolningen fordrar längre tid och bör vara fortgående. Det krävs också mera studier i utvecklande av metoden. Förutom inläring krävs engagemang i hela skolan, ett starkt administrativt ledarskap och fortgående utbildning för personalen är viktiga faktorer när man strävar till minskat våld och utvecklande av alternativa metoder i skolan. Också föräldrarnas stöd krävs för att positiva resultat skall uppnås. Studiens syfte är klarlagt, studien sträcker sig över flera år. Artikeln ger konkreta och praktiska råd gällande metodens användning. Artikeln har ett starkt bevisvärde.

5. An Occupational Perspective on the Assessment of Social Competence in Children - Sok Mui Lim och Sylvia Rodger skriver om aktivitetsperspektivet vid inläring av sociala färdigheter hos barn. Den sociala kompetensen kräver olika förmågor för olika situationer och i olika ålder.

Social kompetens är viktig för att kunna utveckla lyckade förhållanden och är nödvändig för att kunna engagera sig i aktiviteter. Under de senaste åren har det blivit vanligare att ergoterapeuter har engagerat sig i inläringen av sociala förmågor. Undersökningen vill öka ergoterapeutens förståelse för sociala kompetens genom att använda ergoterapeutiska modeller, att presentera existerande modeller av social kompetens från fältet och demonstrera deras relevans till ergoterapin samt ta fram några modeller i anknytning till social förmåga.

Kielhofners "Model of Human Occupation" kallad MOHO, är den terapimodell som är mest studerad och utvärderad. I MOHO vill man förstå vad som driver individen till att fungera på ett visst sätt, hur individen väljer sina rutiner och roller för att organisera sitt liv och hur individen upplever omgivningen genom sin kropp. Aktivitetens drivkraft påverkas av tre faktorer. Den första faktorn berör det engagemang som individen har när det gäller att lära sig något nytt. Den andra faktorn gäller

barnets värden , vad som är viktigt för en person som hör till en viss familj, samfund, social grupp eller kultur. Den tredje faktorn gäller den glädje och tillfredsställelse barnet får genom att engagera sig i en aktivitet.

Man talar också om den roll och det beteende eleven har . Beteendet och roller hjälper individen att organisera sitt liv, genom att automatiskt informera dem vad man skall göra. Också omgivningen är viktig, varje omgivning erbjuder en kombination av möjligheter och restriktioner. Sociala grupper ger en möjlighet att utveckla barnets roll och roll-relaterade beteende.

Det är nödvändigt för välmåendet att man engagerar sig i dagliga situationer, som arbete, lek och aktiviteter i det dagliga livet säger Kielhofner i artikeln. MOHO-modellen ger ergoterapeuter en insyn i varför ett barn kanske inte är socialt kompetent när han/hon skall delta i aktiviteter. Barnets motivation kanske inte är den bästa, barnet kanske inte till fullo förstår aktiviteten eller barnet kanske inte ser sin roll i situationen eller påverkas av tidigare sociala relationer till exempel. Barnets sociala kompetens definieras också utifrån den respons eller positivt mottagande man får i sociala interaktioner. Metoden är klart beskriven. Nyckelord finns i artikeln. Referenserna är omfattande. Artikeln har ett starkt bevisvärde.

6. Disability of student in school age - Francesco Perrotta tar i sin artikel upp utbildning för alla, oberoende av handikapp av ett eller annat slag. Han önskar en harmonisk utveckling av varje individs personlighet.

Skolan skall spela en stor roll vad gäller förståelse och acceptering av olika individer och deras rättigheter, skolan borde hjälpa till att minska på rädslor, myter och prejudikat samt ge stöd. Skolan skall också lära barn att tänka efter på ett positivt sätt. Perrotta talar om individer som på ett eller annat sätt är handikappade . I skolan bör det finnas en tendens att ge mera kvalitet i livet och mera respekt för den emotionella och praktiska individualismen.

Han talar om förhållandet mellan kropp, själ, omgivning, kontext och kultur. Vi måste försöka se människor som individer med sina egna behov och förstå originaliteten och konsten att dela.

Perrotta talar om vikten av att röra på sig trots eventuella handikapp och hur sporten kräver teamanda, samarbete och interpersonliga relationer. Genom roliga aktiviteter utvecklas interaktionen och stöder eleven att tänka i nya banor då man tillsammans löser problem. Han poängterar att man kan utöva fysiska aktiviteter med psykosociala mål. I artikeln fanns sökord. Artikeln hade ett tydligt mål och även en slutsats. Artikeln har ett starkt bevisvärde.

7. Social Skills Training for Secondary Students with Emotional and/or Behavioral Disorders: A Review and Analysis of the Meta-Analytic Literature - Cook, Gresham, Kern, Barreras, Thorntonoch Crews har i sin artikel undersökt social träning i skolan för elever med socioemotionella problem. Artikeln behandlar i princip äldre barn, men inkluderas ändå, då de socioemotionella problemen har en lång historia. meningens med studien är att undersöka betydelsen av träningen.

Barn med socioemotionella svårigheter har svårt att bygga upp bestående sociala kontakter. De svårigheter dessa barn upplevde hänförde sig till lång- och kortvariga anpassningssvårigheter, problem med utbildningen, psykosociala problem och problem med att uttrycka sig adekvat vid rätt tidpunkt.

De elever som inte har social kompetens utsätts för en större risk att bli inblandade i tråkigt beteende, depression eller social tillbakadragenhet, låg akademisk utbildning samt olika allvarliga emotionella och beteendesvårigheter.

I kontrast leder träning av sociala färdigheter till en utveckling i positiva relationer, bättre skolresultat m.m. Social förmåga är en kunskap som kräver inläring för att utvecklas och utgör grunden för intervention.

Cook & al påpekar att det är viktigt att identifiera barn med socioemotionella svårigheter tidigt. De barn man misslyckas med att känna igen, kan få allvarliga problem som vuxna. Målsättningen med träningen är att barnen skall ha större social framgång i sin omgivning. Författarna konstaterar också att ju större diskrepans det finns mellan lärarens förväntningar på eleven och på elevens möjligheter till socialt beteende, desto svårare blir det för eleven i skolan.

Träningen skall möjliggöra förmågan att skapa tillfredsställande förhållanden till kamrater för att utveckla vänskap, en social identitet och upprätthålla ett socialt nätverk. Undersökningen har en tydlig målsättning, det finns nyckelord, det tidiga ingripande poängteras.

Artikeln har ett starkt bevisvärde.

8. Emotional and Behavioral problems Reported in Child Welfare Over 3 Years - McCrae undersöker i sin artikel förhållandet mellan barn som kommer i kontakt med hälsovården och har emotionell eller beteende-problematik. 62% av barnen som kommer i kontakt med hälsovården, har enligt denna undersökning, problem av emotionell karaktär. I undersökningen talar man också om barn som bor hos fosterföräldrar.

De vanligaste rapporterade problemen är aggressioner, olämpligt beteende, tankeproblem, uppmärksamhetsproblem, depressioner. Mindre vanliga är somatiska problem, sexuellt beteende och withdrawn-beteende. Tidigt ingripande för riskbarn kan hjälpa barnet i ett senare skede.

I artikeln reflekterar man över att pojkar har en högre grad av internaliserade problem än flickor men enligt flickornas självutvärdering förekommer det mycket depressiva symptom hos dem. Man spekulerar i om vårdnadshavarnas egen psykopatologi påverkar pojkar mera än flickor. En annan möjlighet är att man inte lika lätt rapporterar flickors depressionssymptom. Också här talar man om tidigt ingripande för barn i riskzonen. Studien bygger på tidigare forskningar från ett vidsträckt område i USA. Sökord hittas i texten, slutsatserna är klara och likaså resultatet. Referenserna är omfattande. Artikeln har ett starkt bevisvärde.

9. Teaching Social Skills - Docksa's artikel behandlar träning av sociala förmågor. Han säger att barn som är accepterade av sina kamrater löper mindre risk att råka ut för problem med rättvisan i förhållande till barn som inte klarar av sociala situationer. De barn som inte klarar av de sociala situationerna löper risk att råka ut för mobbning och man har också konstaterat att deras akademiska utbildning inte når samma nivå som de barns, som är socialt kompetenta.

Många skolor tar in emotionell träning i undervisningen. Man vill lära barnen att klara av känslor, bry sig om andra, bygga vänskapsförhållanden, kommunicera, göra beslut och lösa problem = SEL = Social and emotional learning.

Man har märkt att i de skolor där man har dylik träning, minskar också lärarnas frånvarofrekvens och påverkade lärarnas beteende positivt.

Också i denna artikel tar man fram metoden ”Stegvis” som en bra modell för träning av socioemotionell förmåga.

U.S.Congress överväger en lag för att införa SEL-träning i alla skolor i landet. Studiens syfte är klart, likaså var studien är gjord. Referenslitteraturen är begränsad. Artikeln har ett måttligt bevisvärde.

10. Tulevaisuus minussa – lapsen oikeus kiinnittyä yhteisöön – Mirjam Kalland talar om behovet och rätten för ett barn att höra till ett samfund. Familjen ses som det första samfundet och efter det följer andra grupper där barnet skall komma in. Att växa in som medlem i ett samfund, förutsätter att barnet känner sig unikt och betydelsefullt för en annan människa. Risken att bli utanför kan starta redan i daghemmet. Ett barn som blir utanför i dagis löper en stor risk att bli utanför också i skolan. Individerna strävar efter att höra till en grupp och om man blir avvisad i en grupp, söker man sig lätt till en annan där man blir accepterad. Det kan vara en grupp som har motsatta moraliska begrepp som upplevs som ”egen”. Att bli utesluten ur en grupp kan leda till ett mycket negativt fenomen vad gäller individens utveckling och samhällets säkerhet och trygghet. Artikeln innehåller sökord. Författaren är kunnig och erfaren och har publicerat flera vetenskapliga artiklar. Källorna framgår inte i artikeln. Artikeln har ett måttligt bevisvärde.

BILAGA 4

Närmare information gällande de instrument som behandlas i arbetet

Beskrivning av material

Materialen som används beskrivs utgående från de manualer som hör till respektive elevvårdsmaterial. För detta arbete har valts material som används inom svenska utbildningsväsendet i Borgå. Materialet består av 5 olika typer av ”instrument” som beskrivs nedan.

Instrumenten beskrivs var för sig, då de har olika mål och innehåll.

”Valo” – materialet

Materialet har utarbetats av Niina Holopainen som i 15 år har arbetat som skolkurator i olika lågstadier i Helsingfors. Under dessa år har hon mött tusentals barn och berörts av deras sorg och nöd.

Niina Holopainen säger: ” Om barnets känsloliv, den sociala och moraliska tillväxten får utvecklas på ett tryggt sätt, stärker de grundstenarna i barnets mentala hälsa. Allt yngre barn mår idag psykiskt illa. Skolan har en viktig roll, där kan man iakttä barn och förebygga problem genom tidigt ingripande. (Holopainen, 2007,3)

Materialet är utarbetat för vuxna personer som arbetar med barn, det är skojigt tecknat (Jukka Lemmetty) och är i färg. Materialet är på finska. Alla delar är samlade i en låda.

Materialet består av en teoretisk del, seriekort, övningar och samtalskort. Ämnesområdena berör olika svåra livssituationer som en familj och ett barn kan råka ut för och som avspeglas i barnets mående i skolan.

Problemområdena är indelade enligt följande:

1. Barn i en skilsmässofamilj
2. Barn i en ” nyfamilj”
3. Barn i en ” drogfamilj”
4. barn och förälderns mentala problem
5. Barn och en anhörigs död
6. Barn i grupp

För varje delområde finns en teoretisk del som innefattar forskningsresultat och faktorer man bör fästa uppmärksamhet vid. Där ges också konkreta exempel på reella situationer som barn råkat ut för.

Diskussionskortet grundar sig på ett psykoedukativt sätt att stöda barnet. Barnet ges information om ett speciellt ämne, t.ex. skilsmässa. Man diskuterar kring upplevelser, stöder barnet att uttrycka sina känslor och hitta sina egna starka sidor. I varje avdelning finns också ett ” Vi funderar och handlar” (Mietitään ja toimitaan”)- kort som är numrerade och som förutom fakta innehåller hjälp för barnet att se saken ” utifrån”, så barnet kan föreställa sig att händelsen har upplevts av någon annan.

” Styrka och handling” (Voimia ja toimia) – kortens betydelse är att påminna barnet om att trots att det upplever svåra saker kan det ändå finnas trevliga och lyckliga stunder.

” Vi har roligt - Vi skojar” (Hauskutellaan) – kortet tas fram när behöver litet humor och skratt mitt i allt elände.

” Vi blir bekanta” (Tutustutaan)- kortet är tänkta för en relativt ny bekantskap med barnet. De hjälper till att bekanta sig med varandra.

I slutet av manualen finns övningar som man kan göra tillsammans med barnen. ”Känslornas hjul” (Tunteiden pyörä), finns som ett skilt ark. I slutet av varje kapitel ges förslag på litteratur som kan läsas av vuxna och litteratur som kan vara bra att läsas tillsammans med barn.

Häftet innehåller frågeformulär för duplicering. Frågeformulären berör skoltrivseln. Där finns också bilder som hänför sig till bra saker i livet, hur man uppfattar sig själv, sina önskningar och vilka sorgliga saker som finns i ens liv.

Materialet tar också upp olika symptom som barn kan lida av då det hamnar i en krissituation, här tas upp sömnsvårigheter, ökad tendens till gråt, ilska, beteende som fordrar uppmärksamhet, ångest, koncentrationssvårigheter, depression, längtan, sorg, problem som hänför sig till ätandet, olika psykosomatiska symptom, som huvudvärk, magsmärtor eller hudutslag.

Det rekommenderas att materialet används enskilt eller i små grupper och dess uppgift är att starta diskussioner och vara till hjälp vid dem. ((Holopainen 2007)

” The Bears” – Nallekortet

Nalle-kort-serien innehåller 48 färgade kort med bilder på ritade björnar. De första Nallekortet publicerades 1992 i Australien. Manualen har utarbetats av Russel och Deal och Illustratör är John Veeken. Efter år 1992 har kortet publicerats 1995, 1997, 1999, 2001, 2003 och 2004. En reviderad upplaga utgavs 2005 och därefter en nygåva 2006 och 2007.

Nallarna representerar olika känslor. På varje kort finns det avbildat en nalle med en speciell min och kroppsspråk. Med kortet följer en manual med beskrivning på kortens användningsmöjligheter och bakgrunden till kortens uppkomst.

Kortet innehåller ingen text och är därigenom inte beroende av något språk, ålder, ställning eller situation.

Materialet är utvecklat som ett hjälpmedel för att tala om känslor. Principen är att en av hörnstenarna vad gäller känslomässig och mental hälsa grundar sig på samtal om känslor. Kortet beskrivs i manualen som en gripande, enkel och fiffig katalysator för identifiering och uttryckande av känslor.

De marknadsförs som ett verktyg som krossar kulturella, språkliga, litterära, ras-, ålders- och könsgränser.

Manualen är på engelska och innehåller ide' er hur man kan använda korten inom olika områden. Korterna utgår ifrån att det många gånger är svårt att uttrycka sina känslor i ord, det är svårt att säga hur det känns.

Man funderar på hur vi lär barn att bygga upp känslor. Är vi medvetna om behovet att bygga upp barns emotionella vokabulär när vi avser att utveckla emotionell intelligens?

Författaren till manualen uppmanar användaren att fundera på följande frågor innan man börjar använda sig av Nallekorterna.

1. Är jag själv bekväm med korten?
2. Har jag ett klart syfte? Känner den andra parten till mitt syfte?
3. Förstår jag att det kan väcka starka känslor? Är jag beredd?
4. Är tidpunkten rätt?
5. Kommer instrumenten att hjälpa min klient att få hjälp med sina problem och inte med mina?
6. Har jag en plan B?

Författaren lovar ingen succé' med korten. Han påpekar att det beror på användarens kreativitet, nyfikenhet, syfte, respekt, passion och föreställning. Han varnar också för att korten är gulliga men kan innehålla ett sprängfyllt material. Korterna ger på ett plan möjligheter att meddela andra hur man känner och på ett annat plan möjlighet till rätten att " äga" sina känslor och ha kontroll över dem samt kunna välja sina känslor. Grundtanken är ändå att via detta instrument komma i kontakt med sina känslor och kunna uttrycka dem.

" Stegvis"

Stegvis är ett forsknings- och teoribaserat undervisningsprogram som syftar till att främja utvecklingen av social och känslomässig kompetens hos barn.

Programmet fokuserar på barns utveckling av empati, problemlösning, impuls kontroll och självkontroll.

Materialet är en översättning och bearbetning av det amerikanska programmet " Second step".

Second step utvecklades i Seattle, USA, år 1992 av den ideella organisationen " Committee for Children. Programmet riktar sig till personer som jobbar med barn i åldern 4 – 15 år. Materialet är uppdelat i 4 olika delar för att passa olika åldersgrupper. Stegvis används i olika länder och är översatt till flera språk. (Finns också på finska : Askeleittain).

Materialet är tänkt att användas regelbundet varje vecka i en grupp med barn, från förskoleåldern till skolåldern.

De yngre barnen tränas i att läsa av och tolka personer och situationer via fotografier, värdera olika problemlösningsförslag och försöka finna lösningar. Man får också träning i att pröva på färdigheter och problemlösningsstrategier genom rollspel. En viktig del av programmet är också att tillämpa färdigheterna i vardagliga situationer. Det är av stor vikt att man följer upp och stöder positivt och önskvärt beteende hos barnen. (Vad är Stegvis? Stockholms stad, 2010)

Enligt Stegvis- materialet strävar man efter att utveckla följande egenskaper hos barnen:

Med social kompetens menas färdigheter i samarbete, dela med sig, hjälpa andra, följa regler och direktiv, visa empati, omtanke och respekt för andras känslor och synpunkter, känna inlevelse och medkänsla.

Positiv självhävdelse betyder att hävda egna uppfattningar och rättigheter på ett tydligt och positivt sätt, ta initiativ, presentera sig och kunna stå emot grupstryck.

Självkontroll strävar efter att använda tankar för att få kontroll över känslor.

Ansvarstagande betyder att hålla avtal och överenskommelser, visa respekt för andras egendom och arbete.

I Danmark används programmet ” Stegvis” i mer än 70% av alla grundskolor. (Gislason,Löwenborg)

Styrkekorten

Styrkekorten är en samling på 54 kort med roliga bilder av ritade djur i olika situationer. Bilderna är i färg och humoristiskt målade. På varje kort finns en text – ett adjektiv, som beskriver vilken styrka kortet representerar. Som exempel: Glad, förlåtande, målmedveten o.s.v. samt till det en lämplig bild.

Med korten följer en manual, som beskriver korten och deras olika användningsmöjligheter.

Korten utvecklades direkt ur ett behov av material på St:Lukes sjukhus i Australien. Korten har en egen filosofi. Korten utvecklades under sent 1990-tal och är översatta till många språk.

De första korten publicerades 1992 i Australien. Efter det har nya versioner utkommit och de senaste men nya illustrationer publicerades 2008. Konceptet är gjort av Russel Deal och illustrationerna av Katie Jordine.

Korten i användning inom elevvården i Borgå, har text både på finska och svenska på samma kort. Den svenska översättningen är bristfällig och motsvarar inte alltid det finska ordet. Därför är det en fördel om man tillsammans kan fundera över vad kortet egentligen står för.

Ide'n med korten är väldigt enkel, att utveckla kort med glada bilder, som strävar till att hjälpa individer och familjer med stress att identifiera och använda sina styrkor för att klara upp situationer. De starka sidorna hos var och en, som gör det möjligt att lösa problem, glöms ofta bort under problemen.

Manualen talar om att kortens styrka ligger i enkelheten och de olika möjligheterna att använda dem. De ger möjligheter att styra in diskussionen på en rolig men samtidigt allvarlig väg.

” Vi mobbar int”

Materialet ” Vi mobbar int” är utgivet 2003 vid Arcada, Nylands svenska yrkeshögskola. Redaktör och projektledare är Micaela Romantschuk – Pietilä och den är illustrerad av Antonia Ringbom. Materialet är samlat i en mapp. Projektet är ett samarbetsprojekt mellan flera olika finländska organisationer. Materialet är ett finlandssvenskt antimobbingsprojekt med målet att samla alla goda krafter som arbetar mot mobbning och kränkande behandling. Målet är att stöda lärare, föräldrar och elever att motverka otrygghet och utanförskap. Mappen är diger och innehåller olika slag av material. Här finns praktiska övningar och faktabaserat material. Pärmen är indelad i sex olika delar. Den första delen ger fakta om mobbning, i den andra och tredje delen hittar man program och arbetsmetoder som på olika sätt är mobbningsförebyggande.

I den fjärde delen finns trivselenkäter och information om hur de skall användas. I del fem informeras om handlingsplaner och här presenteras olika handlingsprogram. Del sex innehåller praktiska tips på lekar och övningar samt information om hur och när man skall använda sig av dessa.

Det finns också referenslitteratur för lekar och övningar som man själv kan forska vidare i.

BILAGA 5

7.1 Redovisning av inkluderade artiklar

Psychiatric occupational therapists' verbal interaction with their clients , Eklund Mona & Rahm Hallberg Ingalill,2001, Occupational Therapy International 8, 1-16

Social and emotional training in Swedish schools for the promotion of mental health: an effectiveness study of 5 years of intervention, Kimber, Birgitta, Sandell, Rolf & Bremberg Sven 2008, Health Education Research Advance Access originally published online on August 18, 2008, 931 – 940

Special Education Research in Norway: An update, Thygesen Ragnar, 2000,Academic Search Elite, EBSCO

Second Step: Preventing Aggressions by Promoting Social Competence, Frey Karin, Hirschstein Miriam & Guzzo Barbara, 2000, Journal of Emotional & Behavioral Disorders, vol.8, issue 2

An Occupational Perspective on the Assessment of Social Competence in Children, Lim Sok Mui & Rodger Sylvia, 2008, British Journal of Occupational Therapy 71,469-481

Disability of student in school age...Perrotta Francesco, Journal of Physical Education and Sport,vol 26, nr 1, March 2010

Emotional and Behavioral Problems Reported in Child Welfare Over 3 Years, McCrae Julie, Journal of Educational and Behavioral Disorders, vol 17, nr.1, 2009, 17 -29

Social Skills Training for Secondary Students with Emotional and/or Behavioral Disorders: A Review and Analysis of the Meta-Analytic Literature, Cook Clayton, Gresham Frank, Kern Lee, Barreras Ramon, Thornton Sage, Crews Dean, 2008, Journal of Emotional and Behavioral Disorders, vol.16 iss.3 s.131-144

Teaching Social Skills, Docksai Rick, The Futurist 2010